
Yaşayan Sünnet Sürecinde
**ALİYA VE ARKADAŞLARINDA
GELECEK TASAVVURU**

Muharrem BALCI
Şehir Üniversitesi
16.10.2014

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

NEDEN ALİYA?	5
--------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞU İLE BATI ARASINDA İSLÂM	8
• TEBAA VE İTİZALCİLER.....	8
• DİN VE DEVRİM	9
• HUKUK	10
• HUKUK DÜZENİ	11
• SUÇLULUK VE SOSYAL KORUMA PRENSİPLERİ	13
• TESLİMİYET	13
• MARİFET	15
• TARİHİ GERÇEKLİKTEN GELECEK TASAVVURUNA	16
• HER İŞİN BAŞI BESMELE.....	17
• TOPLUMUN ÖNCÜLLERİ.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂMİ BEYANNAME / YAŞAYAN SÜNNETİN TA KENDİSİ	19
• “MÜSLÜMANLARIN VE MÜSLÜMAN HALKLARIN İSLÂMLAŞMASI İÇİN BİR PROGRAM”	19
• “MÜSLÜMANLARIN VE MÜSLÜMAN HALKLARIN İSLÂMLAŞMASI İÇİN BİR PROGRAM”	20
• İSLÂM DÜNYASI’NIN KADERİ MÜSLÜMANLARIN ELİNDEDİR	22
• CEVAPLARI İÇİNDE SORULAR	23
• İNSANIN-İNSAN İLE TABİAT İLE VE ALLAH İLE İLİŞKİSİ	25
İŞARETLENMESİ GEREKEN SEÇENEK	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İMAN VE HUKUK	26
• “NEDİR İSLÂMİ DÜZEN?”	26
• İSLÂM TOPLUMU OLMADAN, İSLÂMİ DÜZEN OLMAZ	27
• SİYASET VE POLİTİKA	28
• İSLÂMİ DÜZEN VE İSLÂM TOPLUMU, BİR İMAN-AMEL İLİŞKİLERİ SİSTEMİDİR... ..	29
• SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİ İÇİN ÖNCE HUKUK SİSTEMİ.....	29

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLÂM SADECE BİR DİN DEĞİLDİR	31
• İSLÂM'A MENSUP KİMSE	31
• HUKUKÇULARA DÜŞEN GÖREV	32
• İSLÂM'IN MESAJI YENİ FORMLARDA VE YENİ ARAÇLARLA VERİLEBİLİR	33
• İSLÂM'A BÜTÜNCÜL YAKLAŞIMIN SONUÇLARI	33

ALTINCI BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE İSLÂMİ DÜZEN-TEZLER	35
• DEĞİŞMEZ İLKELERLE BİRLİKTE DEĞİŞEBİLİR YAPILAR VARDIR	35
• İNSAN VE TOPLULUK (CAMİA)	37
• ÜMMET	37
• İNSANLARIN EŞİTLİĞİ	39
• MÜSLÜMANLARIN KARDEŞLİĞİ	40
• MÜSLÜMANLARIN BİRLİĞİ	41
• MÜLKİYET	42
• ZEKÂT VE FAİZ	43
• BİRAZ DA BİZDEN	44
• CUMHURİYETÇİ İLKE	44
• PANİSLÂMİZM VE MİLLİYETÇİLİK	46
• REALİZM VE REALİSTLER	48
• HALK VE ÜTOPYA	49
• MÜ'MİNLER ANCAK KARDEŞTİR	51
• HALK PANİSLÂMİZMİ	51
• EĞİTİLMİŞ ÖNDERLER	52

YEDİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK	53
• HALKSIZ MİLLETSİZ MİLLİYETÇİLİK	53
• MİLLİYETÇİLİK İTHAL META	53
• MİLLİYETÇİLİK LÜKS VE PAHALI HALE GELMİŞTİR	54
• NÜFUS (DEMOGRAFİK ENFLASYON)	55
• PAYLAŞIM	55
• BİRLİK OLMAK	56

SEKİZİNCİ BÖLÜM

NETİCE	57
• İSLÂMİ İHYA VE YENİ MÜSLÜMAN KUŞAK UMUT İLHAM EDİYOR	57
• YAŞANANLARDAN KAHİR YERİNE DERS ALMAK GEREKİR	58
• KUR'AN VE UMUMİ İSLÂM CEMAATİNE (ÜMMETE) AİDİYET DUYGUSU	58
• HAYATİ KAVRAMLAR VE DAHA İNSANİ DÜNYA VAADİ	59

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÖREVLERİMİZ (YOL HARİTASI)	60
• BİR NETİCE-İ KELAM DA BİZDEN	61

BİRİNCİ BÖLÜM

NEDEN ALİYA?

11 Temmuz 2009 Srebrenica katliamının 14. yıldönümünde Bosna'ya gittim. Herkes Bosna'ya gidiyor, oradan çok güzel duygularla geliyorlar ve insanların hamiyet duyguları kabarıyor; fakat bu çalışmanın, bu mücadelenin, bu zaferin, bu emeğin, 250 bin şehidin şahadetinin altında yatan temel düşünceyi oradan buraya yansıtan pek olmadı. Buraya gelip oradaki ruhu hamasi veya mazlumiyet, mağduriyet olarak değil de, insanların dayandığı teorik dayanaklar neler, bunlar sistemli şekilde anlatılmış değildi veya ben rastlamadım. Gelir gelmez *Aliya ve Arkadaşlarında Yol Haritası ve Gelecek Tasavvuru* çalışmasını yaptım. Bu konuşma o çalışmanın bir özetidir.

Aliya ve Arkadaşları Kur'an'a ve Sünnete, İslâm kültürüne dayanıyorlar; tarihi perspektifleri var. Ayrıca bunları, iki önemli eserde cisimlendirmişler. Birincisi, Aliya'nın *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adlı eserinde, ikinci *İslâm Beyannamesi / İslami Beyanname*'de.

70'li yıllarda, özellikle de 80'li yılların başında biz, bu beyannameden haberdar olmuştuk. Ne hikmettir o zaman bu eser Türkçeye bir türlü çevrilmemişti. Biliyorsunuz birkaç yıl önce çevrildi, çok iyi bir çeviri de değil ve üstelik de Aliya ile yapılan röportajların arkasına yerleştirilerek ve bir ticari kaygıyla basılarak, tabii ki öneminden de koparılarak önümüze gelmişti. Bu iki çalışmadan yola çıkarak, Avrupa'nın ortasında 1463 yılından beri (dikkatinizi çekerim) İslâm ümmetinin şerefli bir parçası hala yaşıyor. Nasıl yaşıyor? Ben onu bu iki eserde ağırlıklı olarak gördüm. Tabii ki, Aliya ile yapılan röportajlar burada önemli dayanaklar; ama işin teorisini Aliya *Doğu ve Batı Arasında İslam* kitabında ve bir gurup arkadaşıyla kaleme alıp 1970 yılında yayımladıkları *İslami Beyanname*'de görüyoruz.

Aliya (Allah rahmet eylesin) ve arkadaşları 16-17'li yaşlarında, Adriyatik kıyılarında yaptıkları yürüyüşlerde uzun uzun düşünürlermiş; ciddi olarak 'Bu milletin hali ne olacak!' diye, birbirlerine sorarlarmış. Ve Aliya, 16 yaşındayken arkadaşlarıyla beraber kendilerinden önce

kurulmuş bulunan ‘Meladi Muslumani’ [Müslüman Gençler] isimli kulübe üye oluyor. Bu kulüp hala Başçarşı’da faaliyette.

O günlerden bu günlere Aliya’nın arkadaşlarıyla birlikte yürüttükleri bir mücadelesi var. Yalnız, bir şeyin çok önemle altını çiziyoruz: Bir derste sunumdan sonra bir arkadaşımız bir şey söyledi; dedi ki, ‘Aliya çok büyük bir adam!’ Ben de dedim ki, ‘Hayır, Aliya ve arkadaşları büyük adamlar!’ Aliya’yı ‘Aliya’ yapan, o içinde bulunduğu, yetiştiği zemindir, o arkadaş gurubudur; bunun altını özellikle çiziyorum. Zira bu bir sanat değil, bu bir zanaat değil, bu bir mücadeledir; ne tek başına verilebilir, ne çoklukla övünülerek verilebilir. Aliya, bütün bu farklı meziyetleri kendi bünyesinde meczetmiş ve arkadaşlarını da böyle görmüş birisi.

Bosnalı Müslümanların İslâm’ı kabulleri 1463’lere, 550 sene önceye dayanır. Bu insanlar Avrupa’nın göbeğinde Katoliklerle iç içe bunca yıl yaşamışlar ve bu yaşamlarında da, bu kimliklerini muhafaza etmişler. Bu gerçekten çok önemlidir. Kimliklerini muhafaza ederken ellerinde birtakım imkânlar da var. En önemli imkân, İslâm. Ve İslâm’ın onlara kazandırdığı kimlik ve şahsiyetler. Bir yere kadar bu böyle gelmiş; fakat son 150-200 yıl (Osmanlı’nın çekilmeye başlamasından itibaren) onlar için bir kâbusa dönüşmüş. Ancak bu kâbustan onları çıkaran, yine kimlikleri.

Ve Aliya’yı okuduğumda aynı sloganları, aynı kavramları ben de kullandığımı, Aliya’daki düşüncenin bende de var olduğunu gördüm. Bu aynı kaynaktan beslendiğimizi ifade ediyor! Aliya’da Seyyid Kutub var, Aliya’da Mevdudi, Takiyuddin en-Nebhani, Afgani var, Abduh var, Pan İslâmizim var, İslâmcılık var; yani bugün, hani bizim Müslüman entelektüellerin ‘bağırsak temizliği’ yaptığı İslâmcılık var ya... Aliya’da bu güne kadar, tam anlamıyla var.

Kitabımı hazırlarken bir hususun eksik olduğunu anladım ve ertesi yıl tekrar Bosna’ya gittim. Aliya’nın arkadaşlarından ve halen de Meladi Muslumani (Müslüman Gençler) teşkilatının başında olan İsmet Kasumagiç ile görüştim.

Kasumagiç’e sorduğum soru şudur: “Bosna’nın sokaklarını gezdim. Bosna devriminin ipuçlarını göremedim. Belki de zaman geçtiği için fark edemedim. Bosna Mucizesi’nin altında yatan temel düşünce nedir? Balkanlar’da Melamilik ve Bektaşilik dışında önemli bir akım yok. Bu iki akım da bir devrim yapabilecek konumda olmamışlardı. Nedir sizleri etkileyen düşünce?”

Biraz düşündükten sonra cevapları: “1946’larda öğretim üyesi idim. Bir Arap geldi, küçük bir de kitabı vardı. Onu alıp Ömer Behmen’e gittim. Aliya’yı da çağırdık. Birlikte 1,5 yıl çalışma yaptık. Çok önemli bilgiler edindik ve hayatımıza geçirmiştik” dedi. O değerli insanın ismini ve kitabını sordum, hatırlayamadı. Meladi Muslumani’deki gençlere sordum, onlar da bilemediler. Üzüntü ile Türkiye’ye geri döndüm. Zira Aliya ve Arkadaşlarını araştırıp yazacakken, onların düşüncelerine etki eden düşünce sistemini bulamamıştım. Gerçi Aliya’nın kita-

bından ve *İslâmi Beyanname*'den, düşüncelerinin Afgani-Abduh ekolü ve çizgisinin var olduğu pek aşikârdı. Fakat bahsettiği insanı öğrenmeden kitap tamamlanamıyordu. İstanbul'a gelince Akif Emre'ye sordum. Zira Aliya ve Arkadaşlarını, mücadelelerini, Türkiye'de en iyi bilen Akif Emre'dir. Akif'in cevabı bir kere daha sarstı. Zira o muhteşem adam, benim Yöneliş Yayınları'ndan hayat hikâyesini yayınladığım Şekip Arslan'dı. (*Batı'ya Karşı İslâm: Şekip Arslan'ın Mücadelesi*, William Cleveland, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1991) Ve kitap tamamlanmış oldu.

İKİNCİ BÖLÜM

DOĞU İLE BATI ARASINDA İSLÂM

Aliya ve arkadaşlarını size anlatabilmem için, *Doğu ve Batı Arasında İslâm* kitabının çok kısa vurgulu özetlerini yapmam lazım.

TEBAA VE İTİZALCİLER

Aliya, *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adlı kitabında, iki tip insan modeli çiziyor:

‘İtaat edenler’ ve ‘karşı çıkanlar.’ Yani, ‘tebaa ve itizalciler’. “İnsanlar var ki, güçlü iktidarlara hayrandırlar; disiplini ve ordularda görülen, amiri ve memuru belli olan düzeni severler. Yeni kurulan şehir semtleri, sıraları dosdoğru ve cepheleri hep aynı olan evleriyle onların zevklerine uygundur. Müzik bandoları, formaları, gösterileri, resmigeçitleri ve bunlar gibi hayatı ‘güzelleştiren’ ve kolaylaştıran şeyleri beğenirler. Bilhassa her şey ‘kanuna uygun’ olsun isterler. Bunlar tebaa zihniyetli insanlardır ve tabi olmayı; emniyeti, intizamı, teşkilatı, amirlerince methe-dilmeyi, onların gözüne girmeyi severler. Onlar şerefli, sakin, sadık ve hatta dürüst vatandaşlardır. Tebaa iktidarı, iktidar da tebaayı sever. Onlar beraberdir, bir bütünün parçaları gibi. Otorite yoksa bile tebaa onu icad eder.” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, s. 253)

Genel itibariyle buraya bir itiraz getirmeniz çok zor. Burada olumsuz bir şey var mı? İntizam, nizam gayet güzel; emniyet huzur hepsi var.

Aliya böyle bir tarifte bulunuyor ve arkasından ikinci insan tipini çiziyor:

“Öbür tarafta mutsuz, lanetlenmiş veya lanetli ve daima gayri memnun bir insan grubu vardır. Bunlar hep yeni bir şey isterler; ekmek yerine daha ziyade hürriyetten, intizam ve barış yerine daha ziyade insanın şahsiyetinden bahsederler. Geçim-

lerini hükümdara borçlu olduklarını kabul etmeyip; bilakis, hükümdarı da kendilerinin beslediklerini iddia ederler. Bu daimî itizalcılar umumiyetle iktidar sevmezler, iktidar da onları sevmez.”

Ne gibi, biliyor musunuz? Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının çıkıp ‘İnsan Hakları Örgütleri, Gazze’de insanlar öldürülürken ne yaptı?’ demesi gibi; iktidar, onları sevmez:

“Tebaa insanlara, otoritelere ve putlara; hürriyetçiler ve isyancılar ise tek bir tanrıya taparlar.” “Putperestlik köleliğe ve boyun eğmeye nasıl engel teşkil etmiyorsa, hakiki din de hürriyete mani değildir.”

Tebaa, otorite, itaat, kalkışmak, itizal etmek, yanında durmak, kölelik, boyun eğmek, Tanrıya tapmak; bunların her biri hukukun temel kavramlarıdır. Ve Aliya, bu düşünceleriyle klasik veya geleneksel bir Müslüman tipi değil; aksine, mücadeleci bir Müslüman tipi çiziyor. Aliya’nın çok iyi bir hukukçu olduğunu da biliyoruz. Aynı zamanda iyi bir felsefeci ve iyi bir mücadeleci de. Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra, sırf gençlerle ilgilenebilmek için Ziraat Fakültesine giriyor bitiriyor. Ziraat Fakültesinden sonra Hukuk Fakültesini bitirebilirsiniz; ama Hukuk Fakültesinden sonra Ziraat Fakültesinde okumak, üzerinde düşünmeye değer. Bu tercihin altında yatan sebep, Aliya hukuk danışmanlığı yaparken bürosunda sürekli gençleri ağırlıyor; onlarla tanışıyor, onlara hukuk ve felsefe anlatıyor, onları yönlendiriyor, Meladi Muslumani örgütüne adam kazanıyor. Aliya, yeri geldiğinde kadrocu ve teşkilatçı; onun için bu ikinci eğitim dönemi çok verimli ve bereketli geçiyor. Ve diyor ki muhataplarına: “Bu iki gruptan hangisine mensup olduğunuza kendiniz karar verin.”

Sizi hiç kimse bu iki guruptan birine sokmaz; siz, kendi seçeneğinizi kendiniz işaretlersiniz.

DİN VE DEVRİM

Aliya ‘Din ve Devrim’ başlığı altında işte bu seçenek işaretlemeyi anlatıyor.

Çeviride ‘devrim’ diye geçmiyor, ‘ihtilal’ diye geçiyor. Öyle sanıyorum ki, çeviren arkadaş yanlış çevirmiş olsa gerek; çünkü metne baktığımızda bir ‘ihtilal’ değil, ‘devrim’ anlatılıyor, bir devrimci zihniyet anlatılıyor. İhtilal ‘vurup almak’tır; yani silahlı bir güçle vurup, almaktır. Devrim ise, daha enfüsi bir şeydir, daha içseldir; yaşanan bir durum, bir tutumdur. İçinizde yaşar, dışarıya yansıtırsınız, kabul ettirirsiniz. Kabul ettiremezseniz bile, onu ölene kadar yaşamaya devam edersiniz. Bu sebeple ben, oradaki ‘ihtilal’ kavramı yerine ‘devrim’i kullandım. Aslında İslâmi literatürde karşılığı ‘*inkılap*’tır. Biz hep inkılab kavramını kullandık yıllarca. ‘Devrim’, sol literatürden bize de geçti; bizim literatürümüzdeki bunun asıl karşılığı ‘*inkılap*’tır.

Şimdi dindarlarla, devrimcileri açıklayan bir bölüme geldik: “Din de, devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar.” Hani Peygamberimizin bir hadisinden bahsederler ya, ‘İslâm, gariplerin dinidir’ diye: “İkisi de refah ve konfor içinde yok olup gider.” Yani ‘konformizm’ denen şey dini de çürütüyor, devrimci anlayışı da. “Din de, devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak müesseselerini, strüktürlerini (yani lehinde ve aleyhindeki temel argümanlarını da) doğurur.”

Bir inanç sistemi veya devrim gerçekleşirken kendi müteradifini, kendi karşıtını yaratır. Kendini bozacak temel argümanlarını da yaratır. Nedir? Dini bozan argümanlardan bir tanesi ‘konformizm.’ Devrim için de aynı şey söz konusu. Ve Kresmi kültürler; yani resmi devlet statüsünde ortaya konan olaylar ne dîndir, ne de devrimcidir. Yani ne bir Tanrısal anlayıştan ne de devrimci bir anlayıştan beslenir; onlar ihtiyaçtan beslenir, menfaat veya başka şeylerden”. Çok iddialı şeyler söylüyor Aliya; ama bütün bunlar, Aliya ve arkadaşlarının düşüncesini oluşturuyor, o mücadele düşüncesini. Aliya’nın resimlerini gören Müslümanlar, Aliya’yı tanımlarken; Türkiye’deki laik, bürokrat veya siyasi tiplerle karıştırırlar, benzeştirirler.

“Devrime karşı olanlar dinde bulunmuşlarsa”; yani bir devrimci / inkılabî düşünce sahibi olmayanlar, bir dini cemaatin/topluluğun içersinde olmuşlarsa; “o zaman ancak resmi dinde; yani kilisede, manastır ve hiyerarşide, diğer bir ifadeyle müesseseleşmiş sahte dinde bulunmuşlardır.” Yani ‘gerçek din, devrimi reddetmez’ anlamında bir söz. ‘Bir yandan devrime veya inkılabî düşünceye karşı çıkıyorsunuz; bir yandan da kendinizi dindar ya da işte dinci veya İslâmcı olarak telakki ediyorsunuz’; o telakkinin, aslında sahte bir din telakkisi olduğunu söylüyor: “Ve tersine sahte devrim, strüktür, bürokrasi olarak devrim her yerde müttetikini keza strüktür ve bürokrasi şeklini alan dinde bulmuştur. Devrim/değişim, yalan söylemeye ve kendi kendine hıyanet etmeye başladıktan sonra” –ki, biz buna ‘sağcılaştıktan/sağcılaşmaya başladıktan sonra’ diyoruz– “Sahte dinle müşterek bir dil bulabilmiş demektir.” Hangi din ve devrimci harekette olursa olsun, devlete ve bürokrasiye yaklaşan her türlü devrimci hareketin geleceği noktanın, sahte dinle buluşma olduğunu; yani bizim güncel ifademizle “sağcılaştığını” anlatıyor.

Ben burada sadece bunları değini olarak veriyorum; yani kitabın çok cüz’i bir özeti, vurgulu yerleri. Kitabın tamamını okumadan, kitap veya Aliya hakkında çok net bir düşünce sahibi olacağınızı düşünmüyorum; böyle bir vehme de kapılmayın...

HUKUK

Şimdi Aliya’nın hukukla ilgili düşüncelerine kısaca yer verelim. Aliya bundan sonra; kitabında, özetin özetiyle vermeye çalıştığım bölümlerinde önce haklardan başlayarak bir tarif yapıyor ve çok iddialı şeyler söylüyor. Ama öyle bildik hukuk tarifinden değil, mefhumu muhalifinden yola çıkıyor. Bize öğretilen hukuk, kamu yararına üretilir; o da diyor ki, “Sırf menfaat

üzerine hiç bir hukuk kurulamaz. Keza ‘kamu menfaati’ veya kötü şöhretli ‘devlet gerekçesi’ üzerine de kurulamaz. Çünkü kamu menfaatinin esbabı mucibesi ve fertlerin vazgeçilmez hakları tabii olarak birbiriyle bağdaşmaz.” Yani, doğal hukuk anlamında insan haklarının karşılığını hiçbir zaman resmi statü sağlayamaz: “Eğer ‘insan’ şahsiyet değilse (sosyalizmde olduğu gibi sadece toplum üyesi ise) o zaman herhangi bir mutlak ‘a priori’ tabii bir hakkı da yoktur.” Çünkü toplumun bir parçasıdır: “O ancak devletin ona tanıdığı bir ‘hakka’ sahip olabilir. Toplum üyesinin başka herhangi bir hakkı yoktur.” Bir tebliğimde, bu konuyu işlemeye çalışıyordum; orada “Pozitif hukuk, devletin verdiği kadar hakkı ifade eder” tarzında ifadeler kullanmıştım. “Haklar ancak doğuştansa (hükümdar, parlamento veya sınıfın iradesi değilse), tabiatın veya Allah’ın vergisiyse; yani insanla beraber doğmuşsa, bunlar vazgeçilmezdir. Onlar insan haysiyetinin bir yönüdür ve bu özellikleriyle de zamanı, şartları ve tarihi aşır, yaratılışa kadar uzanmaktadır. Burada tabii haklarla din arasında ilgi, tabii haklarla materyalizm arasında ise, ayrılış vardır.”

Çünkü materyalizm, yukarıda söylediğimiz gibi, insanı sadece birey olarak görmek ister. Kişisel haklar öğretisi; yani pozitif hukuk öğretisi ise insanı “hukukun tanımladığı kişi” olarak alır ve kişi olarak tanımlar. Yani pozitif hukuka göre insan toplumun ‘haklarından önce görevleri olan’ bir üyesidir. İlahi hukukta ise insan, önce vahyedilmiş ve bağışlanmış haklara sahip bir bireydir; sonra, içinde bulunduğu veya oluşturduğu toplumun bir üyesidir. Önce hakları, sonra da ödevleri bulunur; materyalizmde ise bunun tam tersidir.

HUKUK DÜZENİ

“İnsan toplumundaki hakiki kanunlar cezalandırma tehdidinden başka, vatandaşların vicdanlarını da baskı altında tutan kanunlardır. Her hukuk düzeni ya böyledir ya da böyle olduğunu iddia eder.”

Biliyorsunuz Aliya, komünizm öncesi dönemi; yani krallık dönemini, daha sonra elli yıllık komünizm dönemini de yaşamış, sonra da Yugoslavya’nın parçalanmasıyla ortaya çıkan o beşli devletçik (özerk bölgeler) ayrımını yaşamış bir şahsiyet. Dolayısıyla, ‘hâkim sınıf’tan neyi kastettiğini çok iyi bilen birisi: “Hâkim sınıfın kanunlaşmış iradesi’ sırf ‘irade’ olmaktan çıkarak kendini adalet ve hakkaniyet; yani hukuk olarak gösterir.” Yani, kurucu irade; hukuku yapan meclis (veya neyse), kendini adalet ve hakkaniyet üzerinde bir kurum olarak gösteriyor.

Peki, adalet nedir? Bir şeyi ait/layık olduğu yere koymak, en basit tanımıyla. ‘Hâkim sınıf’ ise iradesini kullanırken adaleti böyle düşünmez: “Bu gelişme kaçınılmazdır ve haddizatında her hukukun tabii, orijinal ikiciliğinin bir ifadesi veya taklidi mahiyetindedir.”

Nedir o ikicilik? Cezalandırma tehdidi ve vicdanlardaki baskı: “Bu ikiciliğin yok edilmesiyle hukuk, hukuk olmaktan çıkar.” Şimdi bu ikiciliğin olması gerekiyor; ama bu ikisinin İslâmi versiyonuyla olması gerektiğini ilerde söyleyecek: “Bir taraftan mevzuuna; yani menfaat, iktidar, siyaset seviyesine iner, öbür taraftan soyut hakkaniyet fikri veya ahlaki çağrı niteliğini alır.’ Yani yerli yerine konan bir adaletten burada bahsedemezsiniz; kurallar yok, sadece vicdani kınamalar var veya baskılar var: ‘Her iki durumda da hukuk olmaktan çıkar.’” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, 333) Yani her iki durumda da ikisinin beraber olması gerekir, anlamında: “İşte bu yüzdendir ki, ne Hıristiyanlık (çünkü Hıristiyanlık, biliyorsunuz düzen kurmaz, ferdi bir din ve vicdanlara hitap eder) ne de materyalizm hukuk meydana getiremezler; çünkü hukuk, bir tek prensibe dayanmaz. Yani biraz önce söylediğimiz iki prensibe dayanmış olması gerekir. Hıristiyanlık, hukuku, dünyayı düzeltmek için ancak hayali bir çaba, mutlaka başarısızlıkla sonuçlanan bir teşebbüs olarak görmeye mecburdur; zira onlara göre Hz. İsa, Ahdi Kadim’in adaleti yerine sevgiyi tahakkuk ettirmeye gelmişti.” Yani hayata ve kâinata intizam verme iddiası yok: “**Sevgi ise dünyevi değil, en yüksek uhrevi fazilettir. Hz. İsa hâkimliği reddediyor.**” (*Luka*: 12, 13-15)

Devam ediyoruz: “Hukuk bir yandan gaye güdücüdür, sosyaldır, siyasidir.” Çünkü hukuk nedir? Bir düzendir ve bir düzen oluşturur. Şimdi, bir düzenden bahsetmek için, onun bir amacı olacak, bir sosyalliği olacak, insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyecek ve siyasi olacak. Eğer herhangi bir ideolojiyi (ki, hukuk da bir ideoloji) siyasetten ayırdığınızda, onu uygulama şansı bulma imkânınız yoktur: “Dünya içindeki münasebetlere hakkaniyet prensibini, ahlaki düzenin prensibini; yani ‘bu dünyaya ait’ olmayan bir şeyi sokmaya çalışmaktadır. Böyle bakıldığı zaman, hukuk iki kutuplu bir birliktir; tıpkı insan ve İslâm’ın öyle oluşları gibi.” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, 334)

Şimdi burada ‘İnsan ve İslâm’ın öyle oluşu’ ifadesine dikkat çekiyor. İnsan iki kutupludur; yani hem dünya ile hem de ahiretle ilgileniyor. İnsan da İslâm fitratı üzerine yaratıldığından her ikisinde de var olan böyle bir özelliğe vurgu yapıyor. Ve şimdi burada sonucunu söylüyor: “Bu itibarla hukuk, saf din veya materyalizm sayesinde kurulamaz; fakat onlara karşı da kurulamaz. Çok iddialı bir şey söylüyor. Bu sözü Batılıların hayranlığını kazanmak için de söylemiyor. “İnsan şahsiyeti niyet, hakkaniyet, vazgeçilmez insan hakları gibi şeylerin kıymetinin tespiti olmadan... Hıristiyanlığın tespitleri ve kurduğu şeyler hesaba katılmadan hukuk oluşturulamaz. Diğer taraftan bu dış dünyanın kıymet ve ehemmiyetini tanımadan, menfaat ve kuvvet olmadan; yani Yahudiliğin tespit ve teyit ettiği şeyler olmadan hukuk manasız kalır. Hıristiyan yaklaşımı olmasa hukuk gayri mümkün olacak, Yahudi yaklaşımı olmadan da lüzumsuz kalacaktı; bu iki kaziyeden anlaşılıyor ki, her hukuk tabiatıyla İslâmidir. Dolayısıyla ne Hıristiyanlık ne de Yahudilik, kendi otantik hukukunu kuramamıştır; böyle bir hukuku ancak İslâm meydana getirmiştir.”

SUÇLULUK VE SOSYAL KORUMA PRENSİPLERİ

Hukuk oluştururken (özellikle ceza hukuku) veya insanlar arasındaki hukuki ilişki düzenlemesinde bulunurken, iki ayrı prensip var Batı dünyasında. Bir üçüncü yol da İslâm dünyasında.

Birinci yol, cezalandırmada suçluluk prensibi; faşist İtalya ceza kanunlarının öngördüğü.

İkincisi yol, sosyal koruma prensibi; şu an Anglosakson ülkelerinde öngörülen ceza sistemi.

Üçüncü bir yol; İslâm'ın öngördüğü sistem: "İslâm'a gelince, din olarak 'kisas' prensibinden hareket eder." Yalnız cezalandırmayla kalmaz, topluma kazandırmaya da çalışır ki; kisas, bu topluma kazandırmanın önemli bir aşamasıdır.

Şimdi cezalandırma prensibi şu; her fiil mutlaka cezalandırılmalı. Kim yapacak? Devlet yapacak. Peki, bu cezalandırılmada mağdurun bir dahli var mı? Hayır? Peki, sosyal koruma prensibinde mağdurun bir dahli var mı veya bir iradesi var mı? Yok!

Devam ediyoruz: "Fakat İslâm, din olmakla beraber sosyal korumanın unsurlarını da kabul etmektedir. Esas itibarıyla bu husus 'duayı namaza, sadakayı Zekâta; sırf manevi topluluğu manevi-siyasi bir cemaat olan ümmete dönüştüren aynı gelişmedir." Çok veciz bir ifade. Burada 'ümmet' kavramını kullanmıyor, yanlış anlamayın; bu kavramı ben kullandım, Aliya 'cemaat' kavramını kullanıyor. Kitabın hiçbir yerinde 'ümmet' kavramı geçmiyor; ama onun tanımladığı cemaat kavramının, 'ümmet' olduğunu anlıyorsunuz. Bu, herhalde Batı'da yazmış olmanın bir nedeni olsa gerek, diye düşünüyorum:

"İslâm ceza hukuku, erginlik çağına henüz gelmemiş olanların yeniden eğitimiyle ilgili ve bugünkü anlayışa gayet yakın bir sistemi ve keza delillerin mahkemece serbestçe değerlendirilmesi prensibini de tanıyordu. Ayrıca bir ölçüde suç ve suçlu konularında sosyolojik bir anlayışı vardı. Marc Ancel şöyle yazıyor: 'Yedi yaşından küçük çocukları mesul tutmayan, yedi yaşından erginlik çağına kadar olanlar için cezai mahiyeti olmayan yeniden eğitime tedbirlerini öngören 14. yüzyıl İslâm ceza hukuku reşid olan suçlular için bir nevi sosyal koruma sistemi olarak telakki edilebilecek bir sistem geliştirmişti. Kur'an'da öngörülen beş büyük suçun istisnasıyla, suçların bir kısmı mahkemenin serbest değerlendirmesine terk edilmişti. Mahkeme de aynı zamanda işlenen fiili, fiilin işlendiği şartları ve failin şahsiyetini hesaba katmaya mecburdu.'" (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, 349)

TESLİMİYET

Şimdi hukuk sistemiyle, siyasi sistemle, sosyal sistemle alakalı bu sözleri söyleyen insanın 'teslimiyet' anlayışı ne? Daha doğrusu bütün bu felsefe, bu bakış; bu 'teslimiyet' anlayışından

geliyor: “Allah’a ve takdirine inanç bize öyle bir emniyet hissi verir ki, başka hiçbir şey onun yerine geçemez.” Neden? Teslimiyetin bir kadercilik olmadığını söylüyor: “Zira teslimiyet, birçoklarının tamamen yanlış olarak zannettiği gibi asla kadercilik demek değildir. Allah’ın iradesine teslimiyet, insanların iradelerine karşı bağımsızlık demektir.” Bundan kasıt, insanların dünyaya nizam verme iddialarına teslim olmamaktır; çünkü Allah’a teslim olmuşsun, bu anlayış da tabiatıyla hukuk üretiyor:

“Allah’a itaat, insana itaati men eder. Bu, insan ile Allah arasında ve dolayısıyla insan ile insan arasında yeni bir münasebet teşkil etmektedir. Onun için kaderi kabul etmek, kendini en büyük ölçüde hür hissetmektir. Bu öyle bir hürriyettir ki; kaderi yerine getirmekle, onunla ahenk içinde olmakla kazanılır.”

İnsanlar, İslâm fitratı üzerine yaratılmıştır; hâlbuki kâinat “Sünnetullah” ifadesiyle kendini bulan bir yaratılışla yaratılıyor. Ve insanlar, Allah’ın ‘Sünnetullah’ diye tarif ettiği kadere teslim oluyor. Ama bu, nasıl bir teslimiyet? O’nunla ahenk içinde; yani tabiatla savaşmıyor, ilişkisini bozmuyor, orada Sünnetullah’a karşı çıkmıyor, insanla insan arasındaki ilişkiyi bozmuyor. Allah’la olan ilişkisinde, O’na tabi olarak bir yol izliyor. Yaratılışının esprisi olan üç ilişkiye (İnsanın Allah’la, diğer insanlarla ve tabiatla ilişkisi) hürmet gösteriyor. İşte bu üçlü ilişki neticesi kazandığı anlayışa ‘hürriyet’ deniyor; çünkü insan olma onuru, Allah’a teslimiyetten geçiyor. Ne diyor Allah, Kur’an’ı Kerim’de: “*İzzet ve kudret, sadece Allah’ın yanındadır; bir de Allah’ın dostlarının yanındadır.*” Şimdi Allah’ın dostlarından kastı, Sünnetullah’a tabi olan insandır; dolayısıyla böyle bir tabiiyet, ‘kadercilik’i de reddeden bir tabiiyet insana bir ‘hürriyet’ veriyor: “Mücadelemizi insani ve makul kılan, ona telkin ve huzur damgasını vuran, her şeyin akıbetinin elimizde olmadığı kanaatidir.” İşte burada gerçeği vurguluyor, ‘Biz, mücadelemizi yaparız; ama Sünnetullah’ı aşamayız.’ Tabiat güçlerini aşamazsınız, sele engel olamazsınız; yani birtakım afat ve bize çizilmiş kaderin önüne geçemeyiz. Ama mücadelemizi de her şeye rağmen sürdürürüz; bu mücadelemiz bozarak değil, onunla ahenk içersinde bir mücadele. Buradaki mücadele bir savaş anlamına gelmiyor; insanın tabiat içersindeki mücadelesi kastediliyor: “Bize ait olan gayret etmek, uğraşmaktır; netice ise Allah’ın elindedir.”

Burada, her işi yapmak isteyen ‘maymun iştahlılara’ da bir gönderme var. Yani hem avukatlık, hem ticaret, hem siyaset; hepsini bir arada parmaklarıyla oynatmaya çalışanlara güzel bir gönderme var burada:

“Bu dünyadaki hayatımızı hakiki manada anlamak, her şeyi ihata etmek ve her şeye hâkim olmak hevesine kapılmadan çabalamak ve doğduğumuz yer ve zamanı; yani kaderimiz ve Allah’ın iradesi olan yer ve zamanı kabul etmeye hazır olmak demektir.” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, 349)

Şimdi, özellikle yurtdışına giden arkadaşlarla yazışıyoruz; onların bir bölümü, oralara hayranlıklarla gelirler ve oradaki oturmuş sistemi, düzeni aynen burada görmek isterler, göremedikleri için de epeyce ahlanır vahlanırlar. Ama şunu görmezler! Farzedelim ki, içinizden bir arkadaşınız İngiltere'ye gitti. Arkadaşınız kim? İstanbul'da bir öğrenci. Peki, İstanbul neresi? Türkiye'nin önemli bir şehri. Türkiye neresi? Ortadoğu'nun bir devleti. Ortadoğu neresi? İslâm Alemi'nin ayağını bastığı önemli bir bölge. İslâm âlemi neresi? Dünyanın, Fas'ından Japonya'sına kadar bir kuşağı kaplayan bir bölge. Yani arkadaşınız, böyle bir bölgenin insanı; dolayısıyla bütün bir dünyayı ihata etmek gibi farazi bir düşünce ve hayata değil, bu coğrafyanın ve bu ümmetin (bu topraklarda yaşayan İslâm Ümmetinin) bir ferdi olarak düşünmek zorunda. Böyle düşündüğünüzde, İslâm âlemini yükseltmek gibi bir görevle kendinizi teçhiz edersiniz. Aksi halde, bunların hepsini çıkarırsanız, "çok düzgün işleyen bir sistemde" yaşamak istersiniz. Herkes ister bunu; ama bunu bir ideal haline getirip, bunun her şeyi kuşattığını düşünüp, "İşte sistem budur, böyle bir sistemde Müslüman'ca yaşanabilir" gibi vehimlere kapıldığınızda, bu topraklara olan borcunuzu ödeyemezsiniz. Sonra çıkar bir Dışişleri Bakanı; der ki, " Bu topraklara, bizim sorumluluğumuz var!" Yani, o sizin oturmuş düzen diye gördüğünüz topraklardaki insanlar, bizim topraklarımızdaki insanları sömürdükleri için kendi sistemlerini düzenli bir hale getirebilmişler ve hala daha sömürüyorlar. Eğer, yurtdışına gittiğinizde bunları göremezseniz; geldiğinizde topluma bir şey veremeyeceğiniz gibi bu topluma yabancılaşsınız.

Evet; yeissiz, isyansız, intiharsız tek çare... Aliya, "teslimiyet" anlayışını gerçekten hem kitabi, hem de fiili olarak hayatına nakşetmiş birisi. "Teslimiyet, hayatın çözülemelik ve manasızlığından insani, vakarlı tek çıkış yoludur. Teslimiyet, hayatın kaçınılmaz olarak getirdiği sıkıntılarda, alelade bir insanın kendini kahraman gibi hissetmesi veya vazifesini yapmış ve kaderine razı olmuş bir şehidin zihniyetidir."

MARİFET

Burada, teslimiyeti kuru bir slogan olarak söylemeyen bir zatla, bir düşünce ile karşı karşıyayız. "İslâm, kanunlarına, emir ve yasaklarına beden ve ruhtan talep ettiği gayrete göre değil; bunun hepsini kapsayan ve aşan bir şeye göre..." Yani bunların hepsi tamam; ama dahası: "Marifetin bir anına..." Marifet ne? Marifeti tarif edemiyorlar. Aslında marifet bir hal; ama nasıl bir hal? İçinde 'bilmek' var, 'tanımak' var, 'anlamak' var, 'tanımlayabilmek' var, farkındalık var, bilgelik var; ama hamallık da var. Yani kendini azade görmeyen, abad görmeyen; ama kendini, kendi üzerindeki vazifeye bütünleştirmiş bir bilgelik var. Marifette bilgi, çok önemli; ama hangi bilgi? Uhrevi ve dünyevi bilgi; yani çok net bir İslâm anlayışına sahip olacaksınız (hiç kıvırtmayan), hem de O'nun gereğini bilfiil yapan insan olacaksınız. Ve marifetinize siz karar vermiyorsunuz; sizin marifet sahibi olduğunuzu, insanlar takdir ediyor, tıpkı

‘takva’yı üzerimize yapıştırdıkları gibi. “Biz takvalıyız, ben Allah’ın takvalı kuluyum” diye-miyoruz; bunu başkaları görür ve söyler. İşte ‘marifet’, ‘takva’ ile çok benzeşen bir kazanım. İşte İslâm, şu maddi anlamda istenen şeyler değil; marifetin bir anına, “Ruhun zamanla ya-rışma kuvvetine” (ruhun kendini zamanın bütün problemlerine hazır hissetmesi) “varoluşun getirebileceği her şeye tahammül etmeye” (sabırlı olma hali) “ve rızaya; yani tek kelimeyle Allah’a teslimiyetin hakikatine göre... İslâm böyle adlandırılmıştır.” Yani sadece ağzımızdan kuru kuruya çıkan bir “İslâm” veya sadece, “Evet, ben Allah’a teslim oldum” değil; bu tesli-miyet içersinde bunlar hep birlikte bulunmalı. Bunlardan bir tanesinin eksik olması halinde, o teslimiyetin zedeleneceğini söylüyor.

Ey teslimiyet; senin adın, İSLÂM’dır.” (*Doğu ve Batı Arasında İslâm*, 349)

TARİHİ GERÇEKLIKTEN GELECEK TASAVVURUNA

Aliya, ‘Ben Allah’ın Müslüman bir kuluyum, O’na teslim olmuşum” diyerek, bu felsefeyi paylaşıyor. Ne demek, paylaşmak? Kendini test ettirmektir paylaşmak. Kendini test ettirmek nedir? Üretmektir; onun için gençlere / hukukçulara çok önemli bir tavsiyem, düşündüklerini-zi mutlaka kaleme alın, kursağınızda kalmasın. Yazın, sizi insanlar test etsinler; yanlışlarınızı görsünler, başarılarınızı takdir etsinler... Ama mutlaka kendinizi test ettirin. Biriktirmek, sa-dece donanım içindir; ama ‘o donanımı altmış yaşında sonuçlandıracağız ve ondan sonra üre-teceğiz’ diye bir şey yok. Bu insanlar ve benzerleri (Aliya ve arkadaşları), kendilerini test ettirerek adım adım gelmişler. İçlerinden bir arkadaşlarının yazdığı *Beyanname*’ye diğerleri itirazsız katılıyor. Evet, Aliya diyor ki: “Salih Behmen’in kaleme aldığı *Beyanname*’nin tek satırına bile müdahale edemedik. Tamamı bizim görüş ve inançlarımızı yansıtıyordu”. Bu ne anlama geliyor? Geline sürece, ortak bir düşünceye sahip oldukları anlamına geliyor. Bu insanlar; 1970’lerde yazdıkları ‘Beyanname’ adlı Manifestolarında, o günlerin Siyasal İslâm’ını değerlendirmişler. *Beyanname*’yi okuduğunuzda Abduh’u, Afgani’yi, Hasan el Benna’yı, Seyyid Kutub’u, yani ümmet birikimini orada görüyorsunuz. Bu mantaliteyi nerden alıyorlar? Asr-ı Saadet’ten alıyorlar; yani tarihi gerçeklikten alıyorlar.

Batı Ütopyasını araştırdığımızda, Batı’nın tarihi gerçekliğe sahip olmadığını görebiliyoruz; sadece kâşiflerinin, gittikleri ülkelerde gördükleriyle beraber, hayal ettiklerinin anlatımı var. Ama İslâm öyle değil, İslâm’ın tarihi bir gerçekliği var. Ben, Aliya ve arkadaşlarını okudu-ğumda şunu görüyorum: Bütün bu tarihi gerçeklik içerisinde basamak taşlarımız var, Pey-gamberler tarihi var; bir de o Peygamberler mücadelesine kendini adanmış, Allah dostları var. Eğer, ‘Tarihi gerçekliğim var ve bunun üzerine bir gelecek tasavvuru oluşturuyorum’ diyor-sanız; bu basamaklardan birine veya hepsine ayağınızı koyacaksınız, bir ayağınız orada ola-cak. Ondaki bütün bir ütopya’yı diğer ayağınızla, geleceğe doğru taşıyorsunuz; bir gele-

cek tasavvuru oluşturuyorsunuz. Bu, hayali bir şey değil; çünkü ayağın yerde... Aliya ve arkadaşları da; işte böyle bir gelecek tasavvuru oluşturarak hareket ettikleri için, Allah da onlara zafer ihsan etti.

Bosna'yı, Afrikalı bir şairin ifadeleriyle 'Avrupa'nın Kudüsü' yapan ne? Silahlı mücadele mi? Hayır; orayı 'Avrupa'nın Kudüsü' yapan, oradaki insanların anlayışları ve yaşayışıdır. O insanlar, kendilerini nereye izafe ediyorlar? Bir önceki mücadeleye; kendilerinden önce yapılmış mücadelelere, tarihi gerçekliğe. İşte hukuk, böyle bir şey! Üreteceğiniz her hukuk kuralı, her hukuk çalışması, mutlaka sizden önceki tarihi gerçekliğe dayanmalı. Buradan şunu kastetmiyorum, aynısını alıp, tekrarlamak anlamında değil; ama oradaki açılımı, oradaki tarihi gerçekliği yakalarsanız şunu göreceksiniz, İslâm hiçbir dönemde durağan olarak kalmadı ve bundan sonrakilere de düşen görev, durağan olarak kalmadan bütün o mücadele süreçlerini bilerek ve oralardan yararlanarak üzerinde tasavvur oluşturmalarıdır. Aliya ve arkadaşlarında bu gelecek tasavvuru o kadar net ki; tam anlamıyla tarihi gerçekliğe oturuyor, onu da *İslâmi Beyanname*'de göreceğiz.

HER İŞİN BAŞI BESMELE

Dünya, Yugoslavya'nın bölünmesi sonrası, Bosna Cumhuriyeti dışındaki diğer bölgeleri/cumhuriyetleri hemen tanıyor; ama Aliya'yı tanımıyor, Boşnakları tanımıyor. Tabi, tanımalarını beklemek de hamhayal olur; çünkü Boşnaklar 1463'ten bu tarafa 540 yıl, Hıristiyanlığın kalbinde yaşamışlar, defalarca soykırıma uğramışlar. Birinci Dünya Savaşı sırasında 100 bin üzerinde Boşnak Müslüman öldürülüyor. Daha öncesinde de 250 bin Müslüman katlediliyor. Yani Boşnaklar, Osmanlının çekildiği dönemlerde katliama, soykırıma uğramışlar. Böyle bir topluluğun öncülüğünü üstleniyor bir grup insan.

Bu birkaç insan, genç yaşlarında kendi toplumları için ne yapabileceklerini düşünmeye başlıyorlar; daha henüz Komünizm gelmemiş veya gelmek üzere iken, "Meladi Muslumani" diye bir örgüt kuruyorlar. Ve Bosna-Hersek Cumhuriyetini kurma hazırlıkları sırasında "Kurucular Kurulu"nda bir konuşma yapıyor Aliya; Kurucular Kurulu'ndaki konuşmasına, öncelikle "besmele" ile başlamasına da şöyle bir izah getiriyor: "Çok samimi bir biçimde her şeye Kâdir Olan'a; bize yardım etmesi için dua ediyordum." Biliyorsunuz; besmele, Kur'an'ın kendindedir. Ve bu ifade, Aliya'nın Elmalı'yı iyi okuduğunu gösteriyor; çünkü şu cümle, Elmalı'daki besmele bölümünün özetidir. Ve diyor ki, "İkinci olarak da o, dini özgürlüğün bir simgesi ve rejime itaatsizliğin/başkaldırışın açık bir işaretiydi" Aliya, 'Besmele'yi dini özgürlüğün bir simgesi ve beşeri sistemlere başkaldırışın/itaatsizliğin bir ifadesi olarak görüyor; çünkü bütün beşeri rejimler, insan düşüncesinden neşet ettiği için 'Besmele'ye karşıdır. Şimdi, bundan kastedilen şey bir anarşistlik değil; anarşist olsalardı, bu mücadeleyi vermezlerdi.

Ama böyle bir itizal ruhuna sahip olmayan insanlar; bırakın bir milletin kurtuluşunu, kendi kurtuluşlarını bile gerçekleştiremezlerdi. Böyle bir karşı duruş olmadan da Bosna olmazdı ve (Afrikalı bir şairin ifadesiyle) Avrupa'nın ortasında bir 'Kudüs' hala yaşıyor olmazdı.

TOPLUMUN ÖNCÜLLERİ

Aliya'yı eserleriyle tanımayan birçok insan onu söylemiyle, davranışıyla Batılı-laik bir insan/lider olarak görüyordu. Bosna'ya gidenler bilir, biz de gördük, çok kozmopolit bir toplum. O insanlara bakanlar, 'Bu insanlar mı yaptı bu savaşı!' demekten kendilerini alamazlar. Ama toplumun öncüleri ve öncülleri çok önemlidir. O öncüller/öncüler, bir dönem o toplumu Allah'ın rızasını kazanır hale getirebiliyor; yeter ki öncüller kaim olsun, öncüler takip edilsin. Bir toplumun öncüleri, gerçekten Allah rızası için ve O'na teslim olarak davrandıklarında Allah, yine onları o gayretlerine binaen kat kat onurlandırıyor. Bunu, Bosna'da çok net görebiliyorsunuz. O kadar net görebiliyorsunuz ki, ilk gittiğinizdeki hayal kırıklığınızı çok kısa bir sürede üzerinizden atarsınız, çok kısa bir sürede. Onun için bugün yaptığınız her güzel amel, ürettiğiniz her hukuk kuramı veya çalışması yıllar sonra; belki ikiyüz yıl sonra, mutlaka karşılığını verecektir.

Kastamonu'ya Genç Hukukçularla 2006'daki gezimizde "Kasaba" isimli bir köye girdik, Kastamonu'ya on kilometre mesafede. Orada bir cami, ahşap cami; her şeyi ahşap, birbirine geçme yöntemiyle yapmışlar ve çivi de kullanmamışlar. Bir şey öğrendik oradaki insanlardan. Ağaçların artı (+) ve eksi (-) kutupları varmış. Bakın o cami 800 yıl önce, ağacın zıt kutupları karşılıklı şekilde birbirine geçirilmiş ve vernikleri de taptaze duruyor. Orada sorduk; "Bu nasıl oluyor?" diye. Bize anlattıklarına göre, oranın insanı (köyüler) kestane ağacını kesiyor, suya yatırıyor. Kaç sene yatırıyor, biliyor musunuz? Asgari 50, ortalama 150 - 200 yıl bu ağaçlar orada, su içinde bırakılabilir. Bu ne anlama geliyor? Bakın, bu insanlar hiçbir menfaat hissetmeden, hiçbir gelecek kaygısı, endişesi taşımadan; asgari dört (belki 8-10) kuşak ötesi insanlık bundan yararlanacak diye o ağcı kesiyor, suyun içine atıyor ve gidiyor. Birileri de 200 sene sonra geliyor ve o ağacı alıyor; o ağaçtan cami yapıyor, köyevi yapıyor ve o cami 800 yıl ayakta kalıyor, belki birkaç 800 yıl daha ayakta kalacak. İşte, "İslâm'ın gelecek tasavvuru" dediğimiz şey budur.

Ve yine Batının (Hıristiyanlık dünyasının) ortasında bir lider şunları söylüyor: "Toplulukları öncüler ve öncüller götürür!" İşte Aliya'nın burada arkadaşlarıyla nakış nakış işlediği felsefe, inanç ve amel öncülerde kenetleniyor ve bu toplulukların, bu öncülere sahip olduğu sürece sırtı yere gelmiyor, katliama uğrasalar da...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂMÎ BEYANNAME / YAŞAYAN SÜNNETİN TA KENDİSİ

“MÜSLÜMANLARIN VE MÜSLÜMAN HALKLARIN İSLÂMLAŞMASI İÇİN BİR PROGRAM”

Buraya kadar Aliya'nın hukuk, insan, İslâm hakkındaki görüşleri idi. Bundan sonraki kısım İslâmî Beyanname ve çok önemli. Kullandığım birçok kavramın Aliya'da, *Doğu ve Batı Arasında İslâm*'da ve *İslâmî Beyanname*'de olduğunu gördüm. Dediğim gibi aynı kaynaktan beslendiğimizi gösteriyor bu durum. Bu da bize şunu hatırlatıyor, bizim düşüncemizin tarihi bir gerçekliği var ve biz gelecek tasavvurundan bahsediyor isek, bu bir tarihi gerçekliğe dayanıyor.

Bu, bir tarihi gerçeklik... İslâm anlayışınız, İslâmî bakışınız, hukuk bakışınız, medeniyet bakışınız, gelecek tasavvurunuz geçmişte bir yere oturuyor ise, ayağını bir yere basıyor ise ki, bunu bastığı yer Asr-ı Saadettir. Bunu daha öteye de, Hz. Adem'e kadar götürebilirsiniz. Bu mücadele, bu “yaşayan sünnet” dediğimiz basamak taşları, Aliya'da kendini gösterir; yüz sene, ikiyüz sene sonra da gelecek kuşaklarda kendini gösterir. O, ahşap cami örneğini bunun için veriyorum ve biz, o ahşap camiiin kerestesini suya atan insanları hayırla yadediyoruz. Bu insanlar (Aliya ve arkadaşları), kendilerinden önce “Siyasal İslâm” anlayışını ortaya çıkaran Abduh'ların, Afgani'lerin; Seyyid Kutub ve Mevdudi'lerin öğrencileri.

Şimdi günümüzde bazı sözümona İslâmcılar, “bağırsak temizliği” yaparak bu kavramları, bu olguları ve bu insanların düşüncelerini çöpe atma gayretindedirler. Bu insanların hiçbir geçmişleri yok, hiçbir gelecek tasavvurları da yok; ama Aliya ve arkadaşlarının tarihi bir gerçeklikleri var idi ve şimdi kendileri tarihi bir gerçeklik olarak bizim önümüzde duruyorlar. Ve onların mücadelesinin üzerine bir pergel gibi ayağımızı koyacağız. Ama o mücadele var olduğu için, bizim ayağımız oraya basabiliyor; o mücadele olmasa, bizim ayağımızın basacağı bir yer yok.

Buna ben, “Yaşayan Sünnet” demiştim yıllar önce ve şimdi bu basamak taşlarını birer birer görmeye çalışıyorum, size de anlatmaya çalıştığım bu.

Geçmişte üretilmiş kavramlar, “bağırsak temizliği” ile atılamaz; hele hukukla ilişkisini kurabildiğiniz hiçbir kavram gelecekte ne sizin, ne bu ümmetin gündeminden çıkamaz. Siz isterseniz de çıkamaz; çünkü onun kendi içinde taşıdığı bir güç vardır, bu güç İslâm’ın gücüdür, bu güç teslimiyetin gücüdür.

“Bismillah”

“Kurucular Kurulu’ndaki konuşmama *bismillah* diyerek başladım. Bunu iki nedenle yaptım: Öncelikle, çok samimi bir biçimde Her Şeye Kâdir Olan’a, bize yardım etmesi için dua ediyordum; ikinci olarak da o, dini özgürlüğün bir simgesi ve rejime itaatsizliğin açık bir işaretiydi”

İslâm Beyannamesi 1970 yılında Aliya ve arkadaşlarınca hazırlanıp, kamuoyuna deklare edilmiş; aynı zamanda partinin (SDA) de beyannamesidir. 1983’de *Beyanname*’yi yayımlayınca, bundan dolayı da 12 yıl hapis cezası aldı. Şimdi şu ifadeye dikkat edin!

“MÜSLÜMANLARIN VE MÜSLÜMAN HALKLARIN İSLÂMLAŞMASI İÇİN BİR PROGRAM”

Bakın, bu insanlar mücadeleye başlarken rasgele başlamamışlar; yani “kervan yolda düzülür” gibi bir anlayış ve mantıkla değil. Oturmuşlar öncelikle düşünce sistemlerini oluşturmuşlar; demişler ki, “Bu ne kadar net oluşabilirse, önümüzü o kadar net görebiliriz.”

80’li yılların tartışmalarını bilemezsiniz. O dönemde “tekfir mantığı” gelişmişti. Toplum tartışmalarında bir gurup insan diyordu ki, “Bu toplum şirk toplumdur, bu insanların hepsi müşrik!” Niye? “Geleneksel İslâm anlayışı var, Ehli Sünnetin yanlışları, hataları var; pantenizm var, tarikatçılık var, şu var, bu var... Bu toplum şirk toplumdur”. Tabi, böyle söyleyince onunla beraber bir sürü argüman geliyordu.

Aliya ve arkadaşlarındaki bu değil. Evet, bu toplumdaki insanların büyük çoğunluğu Müslüman’dır/dindardır; ama İslâm, başka bir şeydir. Biz Müslüman olabiliriz; ama gerçek anlamda İslâm olmak, teslim olmak demektir. Neye? Onun getirdiği bütün kurallara, tam teslimiyet demektir; ama her Müslüman, bu kurallara tam teslim oluyor mu? Olmuyor! Dolayısıyla bu, o 80’li tartışmaların bir boyutu değil; bunun özellikle altını çiziyorum. Ve burada da hedefi çok kısa, “Müslümanların İslâmlaşması”; ama tabi bunu açacak ilerde ve orada daha rahat göreceğiz. İkincisi, “iman ve mücadele etmek”; yani iman-amel bütünlüğü parolası.

Beyanname’den alıntılarla devam ediyoruz. *Beyanname*’de ilk bölüm olarak, bir takdim bölümü var. Bakın bu bir deklarasyon, dünyaya hitap etmiyor; sadece diyor ki, “Bu beyanname,

Müslümanlara hitap eder!” Yani, “Biz dünyayı İslâmlaştıracamız” diye bir iddiamız yok; bu sadece Müslümanların daha iyi teslim olabilmeleri için, bizim bir öngörümüzdür” diyorlar: “Bugün kamuya sunduğumuz bu Beyannâme asla, yabancılara veya şüphe içinde olanlara İslâm’ın muayyen bir başka sistem veya düşünce okulu karşısında üstünlüğünü gösterme maksadıyla düşünülmüş bir vaaz metni değildir.” Bir dayatma öngörmüyor: “Beyannâme, nereye ait olduklarını bilen ve kalpleri açık bir şekilde kendilerine hangi tarafta yer aldıklarını söyleyen Müslümanlara yönelik düşünülmüştür.”

“Hangi taraftan” söylemi, en başta “Tebaa ve İtızalciler” diye yaptığı ayrımla alakalı: “Bu münasebetle işbu beyannâme, aşk ve sadakatlerinin onlara vâcip kıldığı elzem sorumlulukları idrake bir daveti temsil eder.” Yani orada bir hatırlatma yapıyor Müslümanlara ve bundan sonra iddialarını sıralıyor: “Bütün Müslüman dünya bir tuğyan ve değişim halindedir. Bu değişimlerin ilk etkileri hissedildiğinde mezkûr dünyanın nihayette arz edeceği manzara her ne olursa olsun, bir şey kesindir: Dünya artık bu yüzyılın ilk yarısının dünyası olmayacaktır.” 1970’li yıllarda söylenmiş bu sözler. “Pasiflik ve atâlet devri ilelebet kapanmıştır.” Burada savaşları kastetmiyor; aksine, savaş dışındaki yöntemlerle sürdürülen bir mücadeleyle karşı karşıya olunacağını ifade ediyor:

“Herkes bu hareket ve değişim devrinden istifade etmeye çalışıyor, özellikle de hem Doğu hem de Batı’daki yabancı güçler... Bu güçler orduları yerine artık düşüncelerini ve sermayelerini kullanıyorlar ve yeni bir tesir yöntemiyle bir kez daha aynı gayeyi tahakkuk için gayret sarf ediyorlar: Kendi varlıklarını teminat altına almak ve Müslüman milletleri ruhî çaresizlik, maddî ve siyasî bağımlılık halinde tutmak...”

Şimdi bunları niye böyle veriyor? İşte o muhatap kitlesindeki insanlarda bir ruh uyandırmaya çalışıyor. Şu paragrafta gördüğümüz bozulmayı bugün hangi yolla yapmaya çalışıyorlar? Mecbur kalmadıkça silah kullanmıyorlar; ama silah kullanmadıkları yerlerdeki zulüm, silah kullandıkları yerlerdeki zulümden çok daha az değil: “Çünkü hem Doğu hem de Batıdaki yabancı güçler (Rusya, Çin, Amerika ve Avrupa) ordularla savaşmayacaklardır; düşüncelerle, ekonomiyle savaşacaklar.” Bunun karşısında bir başka iddia; “Müslüman milletleri ruhî çaresizlik, maddî ve siyasî bağımlılık halinde tutmak isteyecekler.” Bunun karşısında bir başka iddia; “Evet, bu böyledir ancak” diyor: “Bunun karşısında da İslâm Dünyası, Müslüman milletlere aittir. Aramızdan hangimiz, Müslüman dünyanın hangi parçasına yönelik patronluğunu genişletecek? Çin, Rusya ve Batı’lı ülkeler bunu tartışıyorlar”

Şimdi Bosna dediğiniz yer (Avrupa haritasına baktığımızda) Avrupa’nın kaçta kaçı? Herhalde yirmibeşte biridir; yani yutulabilecek bir lokma gibi. Peki, bu insanlara bu iddialı sözleri söyleten etken nedir? Bu lafi söyleten, *İslâmi Beyanname*; yani o beyannameyi oluşturan düşünce

ve niyet sistemi ve tabii elindeki var olanlar, tarihi gerçeklik. “Zira birinci sınıf bir coğrafi konuma sahip, büyük kültürel ve siyasi geleneklerin mirasçısı ve yaşayan İslâmî düşüncenin sahibi, devasa tabii kaynakları ve 700 milyonluk insanıyla böyle bir dünya artık vasallık (Senyörlere bağlı küçük birimler) durumunda kalamaz. Yeni Müslüman kuşağı bu gayri tabii ahvâle bir son vermektense alıkoyabilecek hiçbir güç yoktur.” Çünkü Müslüman Asr-ı Saadet gibi bir gerçeklikten kuvvet alarak yoluna devam ediyor.

İSLÂM DÜNYASI’NIN KADERİ MÜSLÜMANLARIN ELİNDEDİR

“İslâm Dünyasının Kaderi Müslümanların elindedir” Bu başlık bana aittir ve *Beyanname* devam ediyor: “Bu inançla, dostlarımıza ve aynı şekilde düşmanlarımıza, Müslümanların İslâm dünyasının kaderini kendi ellerine almaya ve bu dünyayı kendi hayat görüşlerine göre tanzim etmeye kararlı olduklarını ilan ediyoruz.” Bakın bu, kırkbeş sene önce yazılmış bir metin ve bunu söyleyenlerin elinde hiçbir silah yok; sadece imanları, bir de gelecek tasavvurları var. Onları bu güçlü iradeye sevkeden şey, tarihi gerçekliklerine sahip çıkmalarıdır. Peki, kim bunlar? Bunların içinde esnaf var, tüccar var, ziraatçı var, akademisyen var, hukukçu var; ama her biri kendi alan çalışması içerisinde iddialı tipler ve her biri bu alan çalışmalarının geriye doğru bir tarihi gerçekliğini yaşayan insanlar, buna güveniyorlar.

Burada yine kendi kadrosuna bir moral veriyor: “Buradaki fikirler, yeni fikirler değildir”. Yani ne biz nevezuhuruz, ne bu düşünceler nevezuhur. Bu düşünceler Peygamberler tarihinden beri var olan düşünceler: “Beyannâme daha ziyade, birçok yerde giderek daha sıklıkta duyulan ve Müslüman dünyanın her köşesinde aşağı yukarı aynı ölçüde önem atfedilen fikirlerin bir sentezidir.” Bu fikirler oluşan İslamcılığa katkı yapan düşüncelerdir.

Peki, bu sözler neyi çağırıyor, hangi ekolü? Aliya ve arkadaşlarının bu sözleri geriye doğru bütün İslâmî hareketleri düşünsel ve eylemsel olarak çağırıyor; “Biz, bunların sentezini yapmaya çalışıyoruz” diyor. Biraz sonra göreceksiniz Panislâmizm’i açıkladığında. Afgani ekolü çok net görüldüğü gibi, ümmet bilinci noktasındaki düşünceleri de Hizbuttahrir’i çağırıyor; oralardan almışlar. İslâm medeniyetindeki bütün o tarihi gerçekliklerinin hepsini incelemişler ve onların birikimlerini sentez haline getirmeye çalışmışlar. Evet; “Biz, bu fikir ve tasavvurları bir organize eylem haline dönüştüreceğiz” diyor:

“Mamafih *Beyannâme*’nin yeniliği, fikir ve tasavvurları organize eylem istikâmetinde geliştirmeye çalışmasındadır.” Bunun için ne yapıyorlar? “Daha önceden, bu güne kadar söylenen sözleri yeniden bir sentez haline getiriyoruz.” Evet: “Bu mücadele nevezuhur bir mücadele değildir, tarihi gerçekliği vardır. Yeni hedefler istikâmetindeki mücadele bugün başlamış değildir. Aksine, bu mücadelenin tarihi zaten şahadeti yaşamış olup, mücadelenin kurbanlarına ve çekilenlere dair sayfalar kaydetmiştir.” Tarihi gerçeklik ifadesi yine burada kendini gös-

termiş: “Mamafih bu mücadele esas itibariyle cahiliyyenin muazzam güçleriyle mücadele içindeki gayretli küçük grupların ya da müstesna insanların şahsî fedakârlıklarıdır.” İlerde bahsedecek, Süveyş Kanalı’nı İngilizlerin işgalinden kurtarmak için İslâm mücahitleri gidip orada savaşıyorlar.

Evet; öncü takımın, kitleleri arkasından sürüklemesi gerekir. Bu ifadeler, Bosna’da aynen yaşanmış: “Bununla beraber, problemin ağırlığı ve zorlukları milyonların teşkilâtli hareketini icap ettirir.”

Her biriniz kendi aranızda çok iyi okumalar yapıyor olabilirsiniz ve ben eminim, siz de iyisiniz. Bu çalışmalarda birçok arkadaşımız şu an çok değişik yerlerde görev yapıyorlar; ama bu çalışmaları bireysel olarak sürdürmeniz halinde, bu topluma hiçbir şekilde hukuk ve siyaset konusundaki görüşlerinizi aktaramayacaksınız. Ancak aranızdaki iletişimi sistemli halde tutar, *Beyanname*’deki gibi örgütlü mücadele verebilir, bir ekol olabilirsiniz ideal gerçeğe yakın bir hukuk sisteminin ipuçlarını verebilirsiniz. İşte o zaman İslâm Dünyası’nın kaderi Müslümanların elinde”, yani *Örgütlü Müslümanların* elinde olabilir.

Türkiye’de hukuk sistemi niçin oturmuyor? Bunun için oturmuyor. Avrupa’ya baktığımızda, oradaki hukuk sistemleri, ekol olmuş adamların getirdiği hukuk sistemleridir. Burada, teşkilâtli bir sistemin gereğinden bahsediyoruz. *Beyanname* bu bölümü, “Mesajımız, İslâm adına şehit düşmüş dava arkadaşlarımızın hatırasına ithaf olunur” diyerek bitiriyor.

CEVAPLARI İÇİNDE SORULAR

Şimdi, kendi aralarında sorduğu soruyu İslâmlaştırmayı düşündükleri Müslümanlara soruyor; soruların cevabı da içinde, muhatabını da yormuyor bu şekilde:

- Müslüman halkların bağımlılık, geri kalmışlık ve yoksulluk çemberini kırmalarını istiyor muyuz?
- Onların bir kez daha emin adımlarla şeref ve aydınlanma yolunda yürümelerini ve kendi kaderlerinin hâkimi olmalarını istiyor muyuz?
- Cesaret, şecaat ve fazilet pınarlarının yeniden olanca kuvvetiyle fişkırmalarını istiyor muyuz?”

Soruların cevabı zaten belli; “Evet!” O zaman bu amacın istikametini açık bir şekilde ortaya koyabiliriz. Nedir? “İslâmi imani düşüncenin tecdidi; yani yeniden aslına uygun olarak ortaya konması ve Fas’tan Endonezya’ya birleşmiş bir İslâm toplumunun inşâsı vasıtasıyla, şahsî hayatın tüm sahalarında, ailede ve toplumda İslâm’ın tatbiki.” Yani en küçük toplum olan aileden, en büyük guruplara varıncaya kadar ki; bu gurupların en büyüğü, hepsini içinde barındıran “İslâm Milleti (Ümmet)” anlamındadır. Devamla, “Ümmet bazında böyle bir çalışma

realist görülmeyebilir, böyle düşünülebilir” diyor ve devam ediyor: “Fakat ihtimal sınırları dâhilinde değilse, realist değildir. Çünkü gayri İslâmi programların hiçbir ihtimal şansı bile yoktur (ütopyadır); onların hiçbir realistiği de yoktur.” Evet, bir iddiada daha bulunuyor; diyor ki, “Müslümanların başarılı oldukları dönemler, İslâm’la idare edildikleri dönemlerdir. Tarih bir gerçeği açıkça göstermektedir: İslâm, Müslüman halkların tasavvur ufkuna hareket vermiş ve onların içine gerekli ölçüde disiplin, ilham ve enerji yerleştirebilmiş bulunan yegâne fikirdir. İslâm’a yabancı olan başka bir mefkûre, şimdiye kadar ne kültür alanında ne de yönetim alanında önemli bir başarı sağlamıştır. Aslında, Müslüman halkların tarihinde muhteşem ve kayda değer ne varsa İslâm âlemi altında başarılmıştır.” Aksi olduğu dönemler, Arap milliyetçiliğinin hâkim olduğu dönemlerdir: “Arap milliyetçisi rejimlerinin bir araya gelmiş orduları bugün üçüncü defadır İsrail’e karşı savaşı kaybederken, sadece birkaç binlik gayretli İslâm mücahidi 1950’lerde İngiltere’yi Süveyş’ten çekilmeye zorlamıştı.” Biraz önce verdiğim örneği anlatıyor ve Türkiye’ye geliyor; “Türkiye, bir İslâm ülkesi olarak dünyaya hükmetmişti; peki şimdi, şimdi Avrupa taklitçisi olarak Türkiye, üçüncü sınıf bir ülkedir. Yeryüzündeki diğer yüz kadar ülke gibi...” değerlendirmesinde bulunuyor. Burada nefis bir atıfta bulunuyor: “Aynen bir fert gibi, bir halkın da İslâm’ı kabulünden sonra artık başka bir ideal için yaşaması ve onun uğruna ölmesi mümkün değildir.” Bu çok önemli; biliyorsunuz, Boşnaklarda (tüm Balkanlarda) tarikatlar çok yaygındır, özellikle Bektaşilik... Ama o anlayışın dışına çıkan bir şey vardır burada. Ve Aliya diyor ki, “Evet, bunlar bir sosyal vakıa; ama böyle bir bağlılık, içinde paganizm barındırır. Hâlbuki İslâmlaşacak olan Müslüman’ın düşüncesinde paganizm inancı barınmamalı. O halde İzzet ve Kudret, sadece Allah’ın yanındadır demeliyiz.” Bunun karşılığı Kur’an’ı Kerim’de: “İzzet ve kudret sadece Allah’ın yanındadır” ayetini burada bir şekilde bize açmış oluyor.

“Bir Müslüman’ın, bir kral veya yönetici –kim olursa olsun– için ya da herhangi bir kavim veya fırkanın izzeti için kendini feda etmesi –sağlam İslâmî insiyakın bunda bir tür paganizm ve putperestlik görmesi nedeniyle– düşünülemez. Müslüman ancak Allah adına ve izzet-i İslâm için can verebilir, yoksa muharebe meydanından kaçır. Evet, İslâm dünyasının İslâmsız ya da İslâm’a karşı yenilenebilmesi mümkün değildir.” Bu, bugün “İlmî İslâm”, “Batı İslâm’ı”, “Anti Amerikancı İslâm” gibi kavramlaştırılmaya, 70’li yıllarda karşı çıkış. O yıllarda “İslâm Sosyalizmi” düşüncesinin seslendirilmesi veya günümüzde başka bir şey daha var; nedir o? “İslâm liberalizmi” ve “muhafazakâr İslâm”; AKP üzerinden topluma sokulmaya çalışılan yeni bir düşünce.

“Mamafih, pasiflik ve durgunluk dönemleri aslında İslâm seçeneğinin yokluğu veya Müslüman çevrenin yokuş yukarı yol almaya hazırlıksızlığı anlamına gelir. Bu dönemler, İslâm’ın İslâm dünyası üzerinde sahip olduğu manevî inhisarın olumsuz tecellileridir. Bu durumu Allah’ın iradesinin bir tecellisi olarak kabul ederken, kesinlikle ifade edebiliriz ki, İslâm dünya-

sının İslâmsız ya da İslâm'a karşı tecdîdi söz konusu olamaz." İslâm ancak kendi özüne dönülerek yenilenebilir veya yaşanabilir. Ve burada onu yine tasdik eden ve kuvvetlendiren bir ifade var: "İslâm ve onun insanın yeryüzündeki yerine, beşerî hayatın gayesine ve Allah ile insan ve insan ile insan arasındaki ilişkiye dair köklü hükümleri, Müslüman milletlerin durumunun geliştirilmesi ve tecdîdi istikâmetinde yapılacak her hakikî hareket için ölmez ve eşsiz bir ahlâkî, felsefî, ideolojik ve siyasal temel olarak durmaktadır." Burada, insanın diğer insanlar ve Allah ile münasebetlerini anlatması açısından bir hatırlayın; Derslerimizde 'Alak Suresi'ndeki 'Alak' kavramına bir yorumda bulunmuş, insanın üç boyutlu ilişkiye sahip olduğunu söylemiştik:

İNSANIN-İNSAN İLE TABİAT İLE VE ALLAH İLE İLİŞKİSİ...

Bu, bir ilişkiler sistemidir ve insan bu fitrat üzere yaratılmıştır. Bu ilişkilerden herhangi biri sakatlandığında, zedelendiğinde, yok sayıldığında, insan olma vasfının kaybedildiğini görüyoruz. Çünkü fitratına aykırı, kendi yaratılış esprisine aykırı davrandığını görüyoruz. Yani Sünnetullah'ı bozmaya dönük bir gayret içinde olduğunu görüyoruz.

İŞARETLENMESİ GEREKEN SEÇENEK

Bütün bunlara karşın işaretlenmesi gereken seçenek: "Ya İslâmî tecdîd istikametinde bir hareket, ya da pasiflik ve atalet... Müslümanlar için üçüncü bir ihtimal mevcut değildir." Bakın, hareketleri siyasi. Zaten biraz sonra söyleyecek bunu, "Siyasi olmayan hiçbir İslâmî hareket düşünülemez" diyor. Ya, İslâmî tecdîd istikametinde hareket edeceksiniz, çalışmanızı bunun üzerine kuracaksınız;. Aksi halde geleneksel düşünce ve babadan kalma metotlarla, izahlarla, günlerle-gecelerle, birtakım basit ve tatmin edici ritüellerle bir yere varmanız mümkün değildir. Bu siyasi hareket içersinde mutlaka bir İslâmî tecdîd anlayışı olmalı; yani geleneksel İslâm anlayışı değil, orijin İslâm anlayışının bir şekilde yeniden ihya edilmesi. Siyaset, tecdîd ve ihya; üçü beraber gidiyor. Bunların karşısı ne? "Pasiflik veya tembellik"; yani köle olacağız, esir olacağız. Buna örnek olarak, Parlamento'da Karadziç'in, "Müslümanların bir karşı çıkış yapmaları halinde yok edilecekleri ve Aliya'nın bu insanları yok oluşturma sürüklediği" tehdidine Aliya, bir karşı çıkış olarak; "Hayır!" diyor: "Müslümanlar asla köle olmayacaklar!"

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İMAN VE HUKUK

“NEDİR İSLÂMÎ DÜZEN?”

“Bizim kuşağın (50-60’lı yıllardaki, 20’li kuşak) tefekkür ettiği, konuştuğu ve hissettiği dile çevrildiğinde bu ibare ne anlama gelmektedir?”

İslâmî düzen kavramına dair yapılabilecek en kısa tanım, bu kavramı

iman ile yasaların;

eğitim ile zorun;

idealler ile menfaatlerin;

manevî topluluk ile devletin;

özgür irade ile icbarın bir bütünlüğü olarak tarif eder.

Bu mütemmimlerin bir sentezi olarak İslâmî düzen iki temel varsayımda bulunur:

İslâmî bir toplum ve İslâmî bir idare.”

Şimdi bakın burada Aliya, birbirine zıt kavramlar kullanıyor:

“İman” ile “yasalar”; yasalar kimin? İnsanların. İman kimin? Allah’la insan arasındaki ilişki;

“Eğitim” ile “zor”; eğitim doğal bir şey, zor ise onun zıddı;

“İdealler” ve “menfaatler”; idealler var, bir de menfaatler var;

“Manevi topluluk” var, “devlet” var;

“Özgün irade” var, “zor kullanma” var.

Yukarıda *Doğu ve Batı Arasında İslâm*'ı özetlerken, orada hukukun, hukuk düzeninin ne din (Hıristiyanlık) ile ne de materyalizmle, tek başına yapılamayacağını savunuyordu. Şimdi burada; "iman" dinin konusu, yasalar materyalizmin. Veya iman Hıristiyanlığın konusu (Avrupa için düşünüldüğünde) yasalar, yaşanan gerçek hayatın konusu; yani menfaatin konusu. Eğitim, yine inancın konusu; zor ise bahşedilmiş haklara karşı savaşıyor veya karşı çıkanlara yönelik bir cezalandırma yöntemi. Ne diyordu? Bir suçluların cezalandırılması yöntemi, bir de sosyal formalizm var; bunu içinde barındırıyor. İdealler var, menfaatler var; manevi (Müslüman) topluluk var, bir de devlet var. Devlet bir yönetim aygıtı; ama sonuçta organize olmamış bir manevi topluluğun hiçbir şey olamayacağını bildiği için, manevi toplulukla devleti de içinde barındırıyor özgür irade ile icbarı da içinde barındırmak zorunda İslâmi düzen. Böyle yükümlülüğü olmazsa;

İman var, yasa yok; anarşi...

Eğitim var, zor yok; kendi başınlık...

İdealler var, menfaatler yok; karnını doyuramaz insanlar, acıdan ölür...

Manevi topluluk var, onu düzen/devlet haline getirecek bir güç yok...

Özgür irade var (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler); peki, nereye kadar? İnsanların birbirini boğazlamasına kadar; ama ona engel olacak olan ne? Zor kullanmak.

İSLÂM TOPLUMU OLMADAN, İSLÂMÎ DÜZEN OLMAZ

"İslâmi düzen iki temel varsayımda bulunur:

- İslâmi bir toplum ve İslâmi bir idare.
- İslâmi bir toplum, İslâmi bir idare olmadan eksiktir ve güçsüzdür;
- İslâmi bir toplumun olmadığı İslâmi idare ise, ya ütopyadır ya da zulüm".

"İslâm, Muhammed (a.s.) ve Kur'an vasıtasıyla, tek mil insana ve hayatın bütün yönlerine dair bir öğretiyi geliştirmek için gerçek insanı, dış dünyayı, fitratı muhatap almıştır. İman yasalarla, eğitim de güçle birleşmişti. Böylece İslâm bir düzen haline gelmişti." Ve: "Hiçbir sistem kendi başına İslâmî ya da gayri-İslâmî değildir. Sistem onu teşkil eden halk münasebetiyle İslâmîdir ya da değildir." Evet; "İslâm toplumu olmadan, İslâmi idare olmaz." Bir yerde İslâmi bir devlet kurmak istiyorsanız; önce orada, bir İslâmi toplum modeli oluşturmanız gerekiyor. İslâmi düzenin öncelikle bir muhtevası, ikincisi ise İslâmi düzenin formu; yani İslâmi idare demek, o İslâm düzeninin forma kavuşmuş halidir: "İslâmi bir toplum da İslâmi bir idare olmadan eksiktir ve güçsüzdür. İslâmî bir toplumun olmadığı İslâmî idare ise, ya ütopyadır ya da zulüm." Ayrıca hiçbir İslâmi hareket, siyasi olmadan etkili olamaz. Aliya'nın "İslâm

düzeni” dediği şey, bir “hukuk düzeni”; “hukuk düzeni” diye ortaya koyduğu şey de bir “İslâm düzeni.”

SİYASET VE POLİTİKA

Siyaset bir politika değildir. Politika, araçların kullanımınıdır; siyasetse, o araçları belirleme, o araçların ortamını oluşturma sanatıdır. Bunu şu misalle açıklayayım: Deniz kenarında bir bilge kişi gezerken, büyük bir yük gemisinin yanında bir ayağını iskele babasının üzerine koymuş bir kaptan görüyor; farzedin ki, Temel kaptan. Yük indiren tayfalara bağıyor;

- “Uşaklar, siyasetle...”

Onu takip eden bilge kişi merak ediyor, soruyor:

- “Nedir bu, ‘Uşaklar, siyasetle, uşaklar siyasetle...! Bu işin siyasetle ne alakası var? Sadece gemiden malı indiriyorlar.”

Diyor ki, kaptan:

- “Siyaset, gemideki malın kırılmadan, dökülmeden yere indirilmesidir.”

Burada politika var mı? Burada araç kullanma var mı? Hayır! Burada bir felsefe var, burada bir kabulleniş var; o mal, kırılıp dökülmeden iskeleye inecek. İşte siyaset, bir ‘hattı hareket-tir’, bir hareket tarzıdır. Siz bu anlayışı hukuka da teşmil edebilirsiniz ve hiçbir hukuk hareketi, siyasetten âri değildir. Hukuk anlayışından siyaseti çekip aldığınızda toplumun hiçbir gerçeğini göremezsiniz; sadece kendi gerçeğinizi ve kendi bencilliğinizi uygularsınız, bugüne kadar olduğu gibi.

Evet, bu da günümüz nihilistlerine bir cevap olması açısından da önemli: “Esas itibariyle, bir Müslüman tek başına fert olarak yaşayamaz. Bir Müslüman, Müslüman olarak yaşamak ve hayatını sürdürmek istiyorsa; bir çevre, bir topluluk, bir sistem oluşturması gerekir.” Bu cümleyi okuduğumuzda, “Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım isteriz” ayetini hatırlatması, bu insanların Elmalı’yı çok iyi okuduklarını da göstermekte bize. Elmalı tefsirindeki besmele ve fatiha bölümlerini çok iyi okuyun. Tekil bir dua ile ama çoğul sigasıyla biz diyoruz, bize diyoruz.

Devam ediyor; “Evet, İslâmî hiçbir hareket yok ki, aynı zamanda siyasal bir hareket olmasın. Tarihte aksi örneği vârid değildir. Bu, İslâm’ın bir inanç, ama aynı zamanda bir felsefe, bir moral kurallar manzumesi, bir nizam, bir tarz, bir atmosfer –hâsılı kelâm, tekmil bir hayat tarzı– olması hasebiyle böyledir.”

İSLÂMÎ DÜZEN VE İSLÂM TOPLUMU, BİR İMAN-AMEL İLİŞKİLERİ SİSTEMİDİR

Esas itibarıyla İslâm'ın, nev'i şahsına münhasır kuralları vardır; ancak bu kurallar çerçevesinde yaşandığında gerçek kavranmış olur: "Bir kimse gayri İslâmî bir tarzda davranıp, iktisadi faaliyette bulunup, eğlenip, yönetip ve sonra İslâm'a inanmaz". Yani nasıl yaşarsa, öyle inanır.

İşte bu çelişkili hali,

- ya ikiyüzlülüktür, (camide Allah'a ibadet, dışarıda O'na isyan),
- ya bütünüyle çelişki içinde olan (ya Kur'an ile irtibatını koparamayan ya da içinde yaşadığı ahvâle karşı mücadele edip onu değiştiremeyen) insanlar,
- ya da münzevî, aykırı insan tipi (dünyanın İslâmî olmaması yüzünden dünyadan elini eteğini çeken)
- veyahut da, ikircikli yapıları nedeniyle İslâm ile bağını koparıp kendilerinin keşfettikleri veya daha ziyade başkalarının onlar için inşâ ettikleri şekilde bir hayatı ve dünyayı kabul eden insanları doğurur."

Son dönemlerde, "Muhafazakâr İslâm" denen ve o anlayışı benimseyenlerin durumları bu anlatıma denk düşüyor ve aynı zamanda bu çelişkili hal; "İnanıldığı gibi yaşamayan, yaşadığı gibi inanmayan" insanlarla alakalı bir durumu da gözler önüne seriyor: "İslâmî düzen bu çatışmadan uzak bir toplum, Müslüman'ın kendini, etrafıyla tam bir uyum içinde bulduğu bir ilişkiler sistemidir."

SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİ İÇİN ÖNCE HUKUK SİSTEMİ

Bakın arkadaşlar, herkesin bir hesabı var, uluslararası sistemin de bir hesabı var. Allah'ın hesabını konuşmuyoruz; O, ayrı bir yerde ama bu hesaplar her bölgede/coğrafyada olduğu gibi, bizim kendi bulunduğumuz coğrafyada da birtakım sonuçlar doğuruyor. Bu istenen sonuçları doğurabilmesi için şu haritaya uygun bir şeyler çıkması lazım ortaya ki o ülkenin hukuk sistemindeki değişikliklerle sonuca gidebilsin. Sonuçta siyasi sistemi değiştirmek için, hukuk sistemini değiştireceksiniz; ekonomik sistemi de değiştirmek için hukuk sistemini değiştireceksiniz; sosyal sistemi de değiştirmek için hukuk sistemini değiştireceksiniz; yani siyaseti de, hukuk oluşturuyor. Ama o hukuku oluşturacak düşünce sistemini buradaki İslâmî umdelerle oturtmadığınızda veya bu İslâmî umdeleri oluşturan bir tarihi gerçekliğe ayağınız basmadığınızda, o tarihi gerçekliğin sonucu olarak oluşturulacak bir gelecek tasavvuru düşlemediğinizde, bunun mücadelesini vermediğinizde; işte o zaman bu ilişkiler sistemi, bir esaret sistemine dönüşür, burada en önemli pay yine hukukçularda.

Bakın, son dönemde gelen iktidarlar ekonomik yönden görece bir rahatlık sağladılar; peki, aynı şeyi hukuk sisteminde görebildiniz mi? Tam aksine; bir yandan bazı insanların cebine para giriyor, para görüyor ama öbür taraftan hukuk olarak herhangi bir gelişme yok. Şimdi siz, başörtüsünün kamuda, ilk ve orta öğretimde serbest bırakıldığını söyleyebilirsiniz. Kamuda yapılan değişiklik yasal düzenlemedir. Asker, polis, hâkim, savcılar için de serbest olduğu halde C.Başkanı'nın emriyle şimdilik yasaktır. İlk ve orta öğretim için başörtüsü serbestisi ise idari bir düzenlemedir. Ne zaman yasa haline kavuşacak? Şu an birçok insanın zannettiği gibi; o, bir hukuk sisteminin parçası değil, sadece bir idari tasarruf (Bakanlar Kurulu Kararı)tur.

DGM'ler, Özel yetkili Mahkemeler kaldırılmıştır fakat terörle Mücadele Kanunu yürürlüktedir. Hala 1913 tarihli Memurin Muhakemat Kanunu yürürlüktedir, sadece numarası ve ismi değişmiştir. Bütün bunları bir araya topladığımızda; sadece ekonomiyi düzeltmekle veya idari işlem yapmakla hukuk sistemini düzeltmiş olmuyorsunuz. Bakın, son gelinen noktada bir "Yargıçlar İktidarı"yla karşı karşıyayız. Hükümetin bu konudaki çaresizliğini anlatmaya gerek yoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLÂM SADECE BİR DİN DEĞİLDİR

Evet, bu da önemli bir iddia: “İslâm sadece bir din değildir, diğer dinler ve felsefelerden farklıdır. İslâm tamamen orijinal nitelikli felsefesini yansıtan yeni bir bakış açısı ve özgün bir yaklaşım sunmaktadır. Bu felsefenin hayâtî öneme sahip ekseninin iktizası şudur: İnsan aynı zamanda maddî ve manevî, moral ve sosyal, ruhî ve maddî bir hayat yaşamalı; ya da daha tam ifadeyle, iradî ve tam idrakinde olarak hayatın her iki cephesini de yeryüzündeki beşerî hayatın anlamı ve insanî açıklaması olarak kabul etmelidir: *“Allah’ın sana verdiğinden, O’nun yolunda harçayarak ahiret yurdunu gözet; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana ihsan ettiği yeryüzünde bozgunculuğu arzulama; şüphesiz ki, Allah bozguncuları sevmez.”* (Kur’an, 28/77) İslâm, hayatı ve kâinatı izah eden sistemli bir düşüncedir aynı zamanda. İslâm sadece sinelerde saklı bir inanış, bir duygu değildir. İslâm, bir hayat tarzı, bir iman-amel bütünlüğüdür.

İSLÂM’A MENSUP KİMSE

“Bu gerekliliği gündelik hayata tercüme edecek olursak şunu söyleyebiliriz: Hayatın sadece iman ve ibadet ile değil fakat çalışma ve bilgi ile tanzim edileceğine inanan; dünya vizyonu, mabet ve fabrikanın yan yana durmasına sadece izin veren değil, bunu gerektiren; insanların sadece doyurulup eğitilmesini değil, onların hayatlarının yeryüzünde kolaylaştırılıp geliştirilmesi gerektiğini ve bu amaçlardan birinin diğerine feda edilmesi için bir sebep olmadığını düşünen kimse... Bu insan İslâm’a mensuptur. Basit tariflerle bir Müslüman’ın profilini çiziyor.

İslâm, gayriislâmî sistemlerle bağdaştırılamaz.

“Bu, Allah’a imanla birlikte Kur’an’ın ana mesajı olup, İslâm’ın tamamı bunun içindedir. Diğer her şey sadece mevzuyu işleme ve açıklamadır. İslâm’ın bu yönü,

İslâmî düzenin ilkesini, iman ve siyasetin rabitasını içirme yanında, son derece aslî ve amelî ehemmiyette başka önemli neticelere de yol açar. Bu neticelerden birincisi ve en önemlisi tabîî ki, İslâm'ın gayri İslâmî sistemlerle bağdaştırılamaz olmasıdır. "İslâm inancı" ile gayri İslâmî sosyal ve siyasal müesseseler arasında ne sulh ne de birliktelik olabilir. Bu müesseselerin işlevlerini ifade başarısızlıkları ve İslâm ülkelerindeki –sıkça değişiklik ve cunta şeklinde ortaya çıkan– rejimlerin istikrarsızlığı, çoğu zaman bu müessese ve rejimlerin, bu ülkelerdeki insanların temel ve en başta gelen hissiyatı olan İslâm'a karşı, a priori muhalefetlerinin bir sonucudur. Kendi dünyasını kendisi düzenleme hakkı iddiasıyla İslâm, kendi toprakları üzerinde herhangi bir yabancı ideolojinin hareket hakkı ya da imkânını kesinlikle kabul etmez."

Evet, burası da çok önemli; Beyannamenin bu bölümü, İslâmî düzenin, İslâmî hayatın, İslâmî yaşantının başka sistemlerle iç içe (bir arada yaşama anlamında değil, ilkesel alışveriş anlamında) olamayacağını anlatan çok nefis bir bölümdür. Bu, "Allah ile insan arasına herhangi bir gücün, düşüncenin girmesini önleme anlayışı"dır. Yani farklı bir inanç sistemi, İslâm'a göre Allah ile insanlar arasına girerek bir "ölüm" meydana getirir ki, fetihlerin ana neden, gerekçesi budur:

"Bu münasebetle, hiçbir laikçi prensip mevzubahis olmayıp, devlet, dinin ahlâkî kavramlarının hem bir ifadesi olacak hem de onları destekleyecektir." Devlete bir görev veriyor burada. Bir şey daha ifade edeyim; şu gördüğümüz hüküm, hukukla doğrudan alakalıdır. Hiçbir hukuk sistemi kendi içerisine, ilkesel bazda başka bir ideolojik yapılanmayı ve kurallandırmayı sokmak istemez; yani hukukta, "karma sistem" diye bir şey yoktur. Ama yaşanan gerçek hayatta bunun çok örneğini biliyoruz ki, bunun en önemli örneği Türkiye'dir. Yani "bir başka ülke veya toplum veya medeniyetin hukuk sisteminin aynen kalıp olarak alınıp uygulanması" şeklinde ifade edilen resepsiyona tabi ülkeler bunun dışındadır. Bu ülkelerde hukuk "karma sistem" şeklinde yürür ve bundan dolayı da bu ülkelerin hiçbirinde hukuk oturmamıştır. Ancak, İslâm hukuk sisteminin kurumlarını kendi kurumlarına taşıyan hukuk sistemlerini ayrıca değerlendirmek gerekir. O sistemlerdeki yöneliş insan fitratına uygunluğu sağlaması bakımından (Tahkim, Arabuluculuk, Ombudsmanlık kurumlarının Batı hukuk sistemleri içine taşınması) umut vericidir. İşte yurtdışına gittiğinizde gördüğünüz o sistemli yaşayış, oradaki ideolojik sistemin yansımasıdır; buradaki sistemsizlik de, buradaki karma ideolojilerin oluşturduğu hukuk sisteminin yansımasıdır.

HUKUKÇULARA DÜŞEN GÖREV

O zaman hukukçulara düşer bir görev var: Biz her ne kadar pozitif hukukta gerçekten alan çalışması yaparak iyi hukukçu olacaksak, bir o kadar da kendi hukukumuzu (İslâm) bilmemiz

lazım. Bilmemiz lazım ki, yedi yaşına kadar bir çocuğun cezai sorumluluğu yoktur, ondört yaşına kadar bir çocuğun cezai sorumluluğu eğitimle karşılanabilir. Ondört yaşında ergen olan tüm insanların cezai sorumluluğunda “kısas” gibi bir hayat vardır. Eğer bu tarihi/hukuki gerçekliği bilmezsek, bu karma sisteme boyun eğmek zorunda kalırız. Ve üniversitelerde her biriniz, sadece bu karma sisteme yama yapmaya çalışırsınız. Onun için de, ben iddia ediyorum; bu ülkede bir hukuk ekolü olmadan anayasa, medeni veya ceza hukuku gibi temel yasalar yapılamaz, bir milli eğitim yasası yapılamaz. Yani hiçbir temel kanun veya ceza kanunu yapılamaz; ticaret kanunu bile yapılamaz. Yani bu kadar eklektik bir hukuk anlayışıyla, hukukçu bile olunamaz.

İSLÂM’IN MESAJI YENİ FORMLARDA VE YENİ ARAÇLARLA VERİLEBİLİR

Sanılır ki, İslâmcı tipler teknolojiye veya yeni araçlara karşı. Burada çok nefis bir ifade var: “Her devrin ve her neslin İslâm mesajını yeni formlarda ve yeni araçlarla tatbik görevi vardır.” Yeni bir iman, yeni bir anlayış, yeni bir kabul demiyor; yeni araçlarla ve yeni formlarda diyor. “İnsanlar arasındaki ilişkileri tanzim eden değişmez İslâmî prensipler vardır; fakat değişmez mahiyetli bir İslâmî ekonomik, sosyal ya da siyasal yapı yoktur.” Niye? “İslâm bir ekonomik yapı modeli önermiyor” diyor; “Ama bunun kurallarını koyuyor.” Ve o kuralları Beyanname’de işliyor. Evet, burası çok önemli; salt bir radikal anlayışa sahip olsalardı bunları söyleyemezlerdi. Bugün için dünya siyasi siteminin geldiği zirve nokta “demokrasi”dir; ama yarın, başka bir adla başka bir formla başka bir siyasi yapılanma düşünülebilir ve gerçekleştirilir. Çünkü demokrasi olmadığı dönemlerde de, zirvede başka siyasi sistemler vardı ancak birileri geldi “demokrasi” diye bir şey uydurdular ve onu zirve yaptılar, şu an kabul bu. Yarın başka şeyler de çıkabilecektir ki, mutlaka da çıkmalıdır.

İSLÂM’A BÜTÜNCÜL YAKLAŞIMIN SONUÇLARI

“Bu, İslâm’a bütüncül (entegre mahiyette) bir düzen olarak yaklaşımın sadece ilk ve fevkalade önemli bir sonucudur.” Yani İslâm’a böyle bakmaz da O’nu bildik formlarda (hep aynı araçlarla) sunmaya çalışırsanız; bu, tank, top, tüfek kullanmayacaksınız, ok kullanacaksınız demektir.

“Yaklaşımın geriye kalan aynı ölçüde önemli –ama daha genel mahiyetteki– üç sonucu şunlardır:

- **Birincisi:** Bu dünyayı seçmek suretiyle, İslâm en iyi şekilde düzenlenmiş dünyayı benimsemiştir. Dünyayı daha iyi yapacak hiçbir şey peşinen (a priori) gayriislâmî diye reddedilemez.

- **İkincisi:** Fıtrata açık olmak, ilme açık olmak demektir. İslâmî olması için herhangi bir çözümlerin iki şartı karşılaması gerekir:
  - Azamî ölçüde verimli ve azamî ölçüde insanî olmalıdır.
  - Bu münasebetle de azamî düzeyde iman ve bilimin birlikteliğini yansıtmalıdır.
- **Üçüncüsü:** İman ile ilim, ahlâkî değerler ile siyaset, ferdî ile kolektif, manevî ile maddî – çağdaş dünyayı bölmüş olan meseleler– arasında bir bağa işaret ederek, İslâm, fikirler arasındaki arabulucu rolünü, İslâm dünyası da bölünmüş bir dünyada uluslararası arabulucu rolünü yeniden kazanır.

“Mistisizmsiz din ve ateizmsiz bilim” vaat etmesi sıfatıyla İslâm istisnasız bütün insanların aynı şekilde yararına olabilir” diyor. Bunu da “Günümüzde İslâmî Düzen-Tezler” ana başlığıyla veriyor, *İslâmî Beyanname*'de.

ALTINCI BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE İSLÂMÎ DÜZEN-TEZLER

DEĞİŞMEZ İLKELERLE BİRLİKTE DEĞİŞEBİLİR YAPILAR VARDIR

Evet, değişebilir ilkelerle birlikte değişebilir yapılar vardır ve bu başlık altında, değişebilir yapılardan bahsediyor: “İnsan ile insan, insan ile toplum arasındaki ilişkileri tanımlayan değişmez İslâmî ilkeler vardır; fakat önceden vazedilmiş her çağa hitap edecek değişmez İslâmî ekonomik, sosyal veya siyasal yapılar yoktur. İslâmî kaynaklar böylesi bir sistem tanımlama ihtiva etmez. Müslümanların gelecekte yürütecekleri ekonomi, toplumu örgütleyecekleri ve yönetecekleri yol bu münasebetle, onların bu hususlarla alakalı geçmişteki usullerinden farklılık arz edecektir.” Tarihi gerçekliği araçlar üzerine bina etmiyor, tarihi gerçekliği formlar üzerine de bina etmiyor; tarihi gerçekliği ‘yaşanmışlık üzerine ve o yaşanan yaşanmışlığa ruh ve can veren, onun temel esasını teşkil eden kurallar’ üzerine koyuyor. Formlar ve kuramlar üzerinde tarihi bir gerçeklik oluşturmuyor; dolayısıyla gelecek tasavvuruna form ve araçları, sadece bir araç olarak görüyor, kullanılabilir bir malzeme olarak görüyor. “Her devir ve her nesil, ebedî olmayıp daima değişime tâbi bir dünyada, İslâm’ın değişmez ve ebedî olan temel mesajlarını tatbikin yeni usul ve vasıtalarını bulma görevi ile mükelleftir.” Bütün bunları yaparken, bir risk aldığımızı da söylüyor. Şimdi bakın, pozitif hukuk dediğimiz şu an yürürlükte olan hukuk, mazisi itibarıyla dayandığı en son geçmişi Roma Hukukudur; ama bu hukuk, Roma hukukundan sonra Ortaçağ’da çok büyük bir değişim geçirmiştir.

Dünyanın büyük bir bölgesi de İslâm hukukuyla idare edilmiş/ediliyor; ne zamandan bu yana? Asr-ı Saadetten bu yana. Kurumsal olarak, Hicri 2-3. asırdan bu tarafa. Yani hem tedvin edilmiş, hem sistemleştirilmiş olarak devam ediyor ki, bunun en geniş bloğunu Ebu Hanife ekolü oluşturuyor. İslâm hukukunun tesirinin izlerini, Batı hukukunu incelediğinizde görebilirsiniz; kaldı ki, Batıda İslâm hukuku kurumlarına (tahkim-arabuluculuk gibi) rastlamak mümkün.

Oralara kadar sirayet etmiş bir İslâm Medeniyetinin şu an bizim hukukumuzda (Türkiye’de) izlerini görememek çok kötü. Hâlbuki bu hukuk, dünyada ekol olmuş ve Hicri 2. asırdan bu tarafa müessesleşmiş olarak yaşıyor. Şimdi buradan çıkacak bir sonuç var; hukuk, çok katı bir şey değil, zaten Aliya’nın da *Beyanname*’de çizdiği perspektif hukuk çok katı bir şey değil. Ama sadece şunu söylüyor; diyor ki, “Ne Batı’nın materyalist anlayışıyla ve ne de yine Batı’daki Hıristiyan’ın sadece uhrevi Hıristiyanlık anlayışıyla veya Yahudilerin materyalizme çok yakın (yazarlanmacı, faydacı, pragmatist) anlayışıyla bir hukuk oluşturulamaz, ama bunlar olmadan da oluşturulamaz!”

Şimdi, İslâm’a baktığınızda, İslâm hukuk sisteminde bunların hepsi var; mesela İslâm hukukunda pragmatizmi zirveye taşıyan kural nedir? “Maslahat”tır. İslâm hukukundaki “maslahat” kuralı, Yahudilerin anlayışlarının daha da zirvesine çıkmıştır. O maslahat, laçkalaşmış bir maslahat değil; ama dönem içersinde onun birtakım laçkalaşmış unsurlarını görebilirsiniz ki, Yahudilik’te daha fazla görürsünüz. Ama “maslahat” tek başına bir hukuk sistemi değil ki! Maslahata vücut veren “ruhsat” diye bir kural var; ama bunun karşısında “azimet” diye de bir kural var. “Azimet” ile “ruhsat”ı o kadar nefis kullanıyor ki, İslâm Hukuku Ekolü; bunun, birbiriyle başa çıkamadığı yerde de “maslahat”ı devreye sokuyor ve dolayısıyla toplumsal çatışmayı önleyen bir koruyucu mekanizma meydana geliyor. Batı’da bu yok.

Batı’da ikili sistem var: Biri, cezalandırma yöntemi, öteki sosyal koruma yöntemi. Avrupa Birliği’nin geldiği son nokta, “Sosyal Koruma Yöntemi”; ama idam cezalarını kaldırmaktan tutun, ekonomik suçlarda hapis cezasını kaldıran sonuçlara kadar baktığınızda, deforme olan bir toplum yapısıyla karşı karşıyasınız. Şimdi onu biz buraya alıp uyguladığımızda beceremiyoruz; niye? Bizde polisiye tedbirler zayıf da ondan. Ama Avrupa’da polis yarı Tanrı, hatta Tanrı gibi korkulan bir yapı; dolayısıyla oradaki polisiye yapı, bu hukuk sistemini rahatlıkla uyguluyor, buraya getirildiğinde ise uygulanamıyor. Bunun karşısında bir şey üretmemiz lazım bizim.

“Yeni araçlarla İslâm’ı hayat haline getirmeye çalıştığınızda, bir risk söz konusu. Ama bu riski almadan da bunu yapamazsınız” diyor. İşte, bazı entelektüellerin anlayamadıkları, anlamakta zorlandıkları yer burası. Özellikle İslâmcılığı gebertme adına (bir barsak temizliği anlamında) yapılan İslâmcılık karşıtı düşüncelerin altında yatan şey, Müslümanların, İslâm anlayışlarını yeni form ve yeni araçlarla sunmaya çalışırken, burada Batılı formattan da etkilenecek kendi ilkelerini (değişmez ilkelerini) de, bu formların içerisine bilerek veya bilmeden sokmaları. Biraz daha açayım burayı: İsmail Kara’nın bir yazısı geldi guruba. İsmail Kara, biliyorsunuz yazılarında, konuşmalarında İslâmcılığın bittiğini, aslında yanlış bir şey olduğunu söylüyordu. Bir röportajında da, daha yumuşak geçişle İslâmcılığı eleştiriyor; ama bazı iyi yerlerini de ortaya koyuyor. Tabi bizim geçmişimizde İslâmcılar İsmail Kara’nın söylediği hatalara düştüler, İslâm anlayışlarını yeni formlarla sunarken. Mesela, Kur’an’ın tarihselliğini

de bir form olarak getirmeye çalıştılar. İşte burada, Aliya'nın söylediği ve şu koyduğu çizginin dışına çıkan bir anlayışla, daha modernist bir anlayışla İslâmcılığı tercih eden insanlar oldular. İsmail Kara, bunları gebertebilir, hiç beis yok; ama İsmail Kara, Afgani'nin siyasi anlamda oluşturmaya çalıştığı form ve araçlarla bir ümmet bilinci geliştirmesinde veya getirmesindeki gayreti eleştirirse, burada ona katılamayız. Böyle bir farklılık var burada. Biraz sonra buna ilişkin görüşlerini alacağız, Beyanname'den Aliya ve arkadaşlarının.

İNSAN VE TOPLULUK (CAMİA)

Aliya ve arkadaşları “camia” ifadesini kullanıyor (belki de mütercim tercihi), ben ise “üm-met” diyorum; çünkü tariflere baktığınızda “üm-met”i anlatıyor: “İslâmî toplum organize bir müminler topluluğudur. İnsan ve toplum için saf bilimsel, devrimci, sosyalist ya da başka herhangi bir –hassaten– dış kaynaklı kurtuluş yoktur. Manevî hayat istikametinde bir yönelişi, insanın yeniden şekillenmesini, onun ruhen ihyâsını –ki Allah olmadan imkânsızdır– ifade etmeyen kurtuluş batıldır.” Çok net bir İslâmî bakışı sergiliyor. Evet, “İslâmî bir toplum sadece sosyal ya da iktisadî fayda veya başka maddî, teknik temeller üzerine kurulamaz. Bir müminler topluluğu olarak, İslâmî toplumun çekirdeği dinî ve duygusal (moral değerler anlamında) aidiyet unsuru ihtiva eder. Bu unsur en açık şekilde, İslâmî toplumun temeli olarak cemaatte görülür.” Aliya, burada cemaat kavramını kullanırken hep, ümmeti anlattığını/ifade ettiğini görüyorsunuz; ama ümmet kelimesi geçmiyor. Belki tercüme edenin bir tercihi bu; ama ben de Aliya'nın “üm-met” kavramını kullanacağını düşünmüyorum. Çünkü Batı'da böyle bir yapılanma içersinde, ayrıca yaşadığı ülke siyasasında “üm-met” kavramını ifade etmesi çok da gerekli değil; ama okuduğumuzda, onun bir “üm-met” kavramını ifade ettiğini anlıyoruz. Zaten Beyanname'nin yayımlanmasından sonra, arkadaşlarıyla beraber kendilerine atfedilen cürüm, “İslâmî devlet kurma!” O da diyor ki, “Ben, *Beyanname*'de böyle bir şey söylemedim.” Gerçekten de, *Beyanname*'de böyle bir ifadeye rastlanmıyor. Okuduğunuzda, bir “üm-met” modelini önemseydiğini görüyorsunuz, İslâmî devleti değil; çok önemli bir ayırım bu.

ÜMMET

“Ümmet, insanın insana yönelişiyle oluşan müşahhas bir topluluktur.”

Bunlar, bir hukuk sisteminin de unsurlarını da ifade ediyor. Bakın, yeni oluşturulacak hukuk sistemi. Eğer DAYTON olmasaydı muhtemeldir ki, böyle bir hukuk sistemini bu İslâmî bakıştan alarak kuracaktı bu insanlar: “Üyeleri arasındaki maddî ilişkilere sahip soyut bir topluluk vasfındaki bir toplumun aksine cemaat, insanlar arasındaki irtibatın doğrudan, şahsî ünsiyet ile korunduğu, ruhî mensubiyet temeli üzerine kurulu manevî, müşahhas bir topluluktur.” Burada, ümmetin yapısallığını da ifade ediyor.

“Burada toplumda herhangi sıradan birinin yine toplumdaki herhangi sıradan bir başkasına yönelişi değil, insanın insana yönelişi vardır. İnsanlar arasında tanış olmanın ve onları birbirine daha yakın hale getirmenin bir aracı olarak cemaat, teknoloji ve gelişen şehirleşmenin doğurduğu yalnızlık ve yabancılaşma ruhundan kurtulmaya yardım ederken (ki, cemaatleşme veya cemaat), toplumun iç ahenk ve dayanışmasına katkıda bulunur.”

Bakın, bu çok önemli. Amerika’da herhangi bir vatandaş herhangi bir sebeple işinden atıldığında, tek bir seçeneği vardır; nedir o seçenek? İntihar! Ona artık herhangi bir komşusunun veya kuruluşun yardım etmesi söz konusu değil; çünkü böyle bir medeniyet üzerinde kurulmuş bir devlet değil. Fakat İslâm toplumu, İslâm medeniyeti bir “Vakıf Medeniyetidir”. İslâm Medeniyeti göçmen kuşların yuvalarını bile düşünerek, tedbirler almıştır, sırf bu hizmet için vakıflar kurmuştur. İşte bunu oluşturan nedir? Cemaattir. Peki, o cemaati oluşturan nedir? Ümmet bilincidir: “Bunun yanında cemaat, güç kullanmayan (zorla dayatmayan) ama yine de sosyal ya da moral normların potansiyel ihlalcilerine karşı etkin şekilde işleyen bir tür kamuoyu yaratır.”

Aliya, *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adlı eserinde, cezalandırma yöntemiyle, sosyal koruma yöntemini bir karma yöntem gibi, ikisini kendi içinde barındıran bir hukuk düzeninden bahsediyor. Ve bunu nasıl yapıyor? Bir kamuoyu yaratarak yapıyor, sadece bir hukuk kuralı dayatarak yapmıyor. Yani sosyal korumayla, cezalandırma yöntemini iki ayrı hukuk anlayışı ve uygulamasını iki ayrı şekilde motamot da uygulamıyor. Bunu birleştiriyor; ama önce bunu kaldıracak, bunu anlayabilecek bir kamuoyu da oluşturuyor.

“Mü’minler, birbirlerini yıkayan iki el gibidir”

Bakın, cemaatin güç kullanma özelliği yok; kimin var? Siyasi iradenin/devletin var. O gücü ona kim veriyor? İnsanlar veriyor. Batıda kim veriyor? Kendi alıyor! Ne diyor devlet? Devlet, ‘şiddet tekeline elinde tutandır’. Hâlbuki ümmet, kendi yetkisini ona ebediyen vermiyor. Ne kadar bir süre için? Hayatıyla sınırlı olmak üzere veriyor. Devlet başkanının veya Halife’nin hayatıyla sınırlı olacak şekilde yargılama, cezalandırma yetkisini ona veriyor ve bu yetkiyi de onun hayatı süresince veriyor. O öldükten sonra; artık o yetkiyi, yeniden birisi alana kadar kimse kullanamıyor. Ama devlet ne yapıyor? Yönetimi dört halifeden sonra saltanata dönüştürerek o yetkiyi gaspediyor. Ve tabii, Ümmet bilinci “Bir kamuoyu yaratıyor”; bu, çok önemli: “Kamuoyu cemaatteki kişileri tek başına bırakmıyor; bu iki anlamda böyledir: Kişi ne her istediğini yapmada tek başınadır, ne de manevî ve maddî destek bulmada kendi başına yalnız bırakılmıştır.” Biraz önce söylediğimiz gibi; yani başıboş/özgür bırakmıyor, “Ne yaparsan yap!” demiyor; o kamuoyu onun karşısına çıkarak onu tehdit ediyor, ayıplıyor, engelliyor. Onun formülasyonu nedir? “Emr-i bilmaruf, nehyi anilmünker” Bence bu, İslâm’ın altıncı

şartı. “Eğer bir Müslüman diğerlerinin varlığını hissetmiyorsa, o Müslüman toplum başarısızdır.” Bakın, “fert” demiyor; onun için, “Emr-i bilmaruf, nehy-i anilmünker” farzdır.

Yine bir “Vakıf Medeniyeti” olmak da farzdır, Müslüman toplumun başarısı için. Yani Müslüman yaptırımlar açısından tek başına değildir, yükümlülükleri vardır; ama bu yükümlülüklerine karşın yalnız bırakılmaz beslenir, desteklenir. Hangi anlamda? Bahşedilmiş haklar anlamında. Yani kişinin doğuştan vazgeçilmez hakları vardır, haklarını kullanmada da yalnız bırakılmamıştır, kendi haline terk edilmemiştir. Mü’minler Paylaşırlar, yardımlaşır, birbirlerine ulanırlar. Önde gidenlerle ve arkadan gelenlerle, yaşlılarıyla, eşitleriyle birbirlerine ulanırlar, birbirlerinin şahitleri olurlar. Bunun, bizdeki karşılığı “Şefa’at zinciri”dir...

Zor kullanma ve yasa sadece adaletin araçlarıdır

Zor kullanma ve yasa sadece adaletin araçlarıdır; bakın, adaletin kendisi değil, bu ayırım çok önemli. O halde adalet nedir? Adalet, bir şeyi ait olduğu yere yerleştirmektir, en basit amele tarifıyla. Pozitif hukukta, adaletin kendisi “zor” kullanmadır. Hâlbuki burada “adalet” tam anlamıyla bir ide olarak görülüyor: “İslâm insanın insana tabî ve samimi olarak el uzatmasını ister. Bu tahakkuk edinceye kadar hakikaten hiçbir şey başarılmış değildir. İslâm, devletin insanı bir diğerinden korumak için güç ile müdahale etme mecburiyetinde olması durumunun devam ettirilmesi anlayışında değildir. Bu, İslâm’ın ancak şartlı ve geçici olarak kabul edebileceği bir durumdur. Zor [icbar, güç kullanımı] ve yasa sadece adaletin araçlarıdır. Adaletin bilfiil kendisi insanların gönlünde yer alır, aksi takdirde mevcut değildir.” Yani adalet yerine oturduğu anda, zor kullanma ve yasa, ortadan kalkar. Artık yasayı düşünemezsiniz; neden? Çünkü adalet yerini bulmuştur. Zor kullanmak diye bir şey söz konusu olmaz; yani “Ben bunu çöktürdüm, biraz daha burnu sürtsün, adaletin ne demek olduğunu anlasın!” Böyle bir şey yok; evet adalet, bilfiil kendisi insanların gönlünde yer alır.

İNSANLARIN EŞİTLİĞİ

“Büyük öneme sahip iki hakikat –Ulûhiyetin birliği ve bütün insanlığın eşitliği– Kur’an tarafından öylesine açık ve net şekilde vazedilmiş bulunmaktadır ki, sadece tek bir lafzî yoruma sahiptir: Bir olan Allah’tan başka ilah yoktur; hiçbir seçilmiş halk, ırk ya da sınıf yoktur; tüm insanlar eşittir.

İslâm insanların, sınıf gibi madden objektif ölçülere göre bölünmesini ve gruplanmasını kabul edemez. Bir imanî ve ahlâkî hareket olarak İslâm, ahlâkî ölçütü içermeyen herhangi bir ayırımı kabul edilemez bir durum olarak telakki eder. İnsanlar –eğer hakikaten farklı iseler– esas itibariyle hakikat indindeki halleri bakımından tefriğe tâbi tutulmalıdır. Ki bu, ruhî ve ahlâkî değerleri itibariyle tefrik demektir.”

İslâm hukukla gelmezse, kılıçla gelir; kılıçla gelince de İslâm oluyor mu? Teslimiyet, iradidir. İradi olmayan teslimiyet nedir? Köleliktir, esarettir ve rehin olmadır. Burada ayeti kerimeyi okuyalım: “*Ey insanlar, doğrusu sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık; muhakkak ki, Allah yanında en değerli ve en üstünüdür, O’ndan en çok korkmanızdır. Şüphesiz Allah, bilendir ve her şeyden haberdar olandır.*” (49/13) Evet, hiçbir sınıf ayırımını kabul etmeyen bir anlayış sergileniyor burada. Devam ediyor: “İnsanlar arasında ulus temelinde veya diğer kategorileştirme ve tefrikte bulunma gibi, sınıf ayırımı da aynı şekilde gayri adildir, ahlâken ve insanî açıdan kabul edilemez mahiyettedir.” Aliya önceki bölümlerde demişti ki, İslâm başka hiçbir ideolojik sistemle beraber de olamaz, ondan etkilenemez de...

MÜSLÜMANLARIN KARDEŞLİĞİ

Bir diğer önemli kural olarak da, mü’minlerin kardeşliğini vurgulayan ayet ki, bu ayetin tamamını okuyayım size: “*Mü’minler ancak kardeşirler; öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki, rahmete eresiniz.*” (49/10) Burası da çok önemli: “Bu mesajda Kur’an, bir hedefe işaret eder. Ki bu hedef, uzak olması münasebetiyle, ileriye doğru dâim bir hareket için ilham verir”.

“Bu düsturda, gerçek hayatta Müslümanlar arasındaki ilişkilerin, bünyesinde çok daha fazla kardeşlik hususiyet ve unsurlarını ihtiva etmesi için, İslâm toplumunun uygun müesseseler oluşturmaya ve müşahhas tedbirler almaya hem salâhiyettar hem de mükellef kılınmasını görürüz.” Bu müesseselerin adı nedir? Kardeşliğin gelişmesine hizmet eden müesseseler, Vakıflardır. Biliyorsunuz, İslâm medeniyeti bir vakıf medeniyetidir: “Gerçek manada bir İslâmî idarenin bütün Müslümanların kardeşliği prensibine referansta bulunarak getirebileceği tedbirler, inisiyatifler ve yasaların sayısı ve çeşidi fiilen sınırsızdır.” Şimdi bu, boşluk doldurmak için kullanılmış bir ifade değil; son derece felsefi bir ifade. Bakın, Beyanname’nin kullandığı bütün cümleler çok net cümleler... Ve Ömer Behmen ki, (geçenlerde vefat etti, Allah rahmet etsin) bu Beyanname’yi kaleme alan o; ama kaleme alırken hep beraber oturuyorlar, konuşuyorlar, tartışıyorlar ve o tartışmayı cümlelere döküyor, Behmen. Aliya ise, Behmen tarafından kaleme alınan bu Beyanname’nin bir tek cümlesine bile itiraz edemediklerini ifade etmekten kendini alamıyor. Onun için diyor ki, “Bu Müslümanların kardeşliği, ileriye doğru daim bir hareket için ilham verir!” Yani, bir düşünce sistemi (bu düşünce sistemi siyasi, itikadi ve hukuk sistemi olabilir) genel itibarıyla bir ümmet bilinci içersinde, bir ‘hayır işi yapan topluluk’ anlamında, bu kardeşlik hedefi, bu kardeş olma hedefi ileriye doğru bir topyekûn mücadeleyi, bir sürekli ilhamı da beraberinde getiriyor. Çünkü bu kardeşlik hedefi bir an unutulduğunda veya gözardı edildiğinde o hareket ve o düşünce sistemi kesin olarak yara alır. Evet, bu kardeşlik anlayışının zafiyetini ifade ediyor; nedir? “Burada, en çarpıcı örnek olarak büyük mülk

sahipliği ve sosyal durumdaki farklılıklar ile feodalizmden söz edelim.” Şimdi, kademe kademe İslâm’ın prensiplerini; sosyal anlamdaki net prensiplerini koyacak. Onlardan bir tanesi, ekonomik olarak alırsanız zengin-fakir ayırımı; toprak sahibi veya bürokratik anlamda alırsanız, ast-üst ayırımı gibi. Ne diyor? “Feodalizmde vasal (bir senyöre bağlı küçük senyör) ve onun feodal beyi arasındaki ilişki kardeşçe bir ilişki olmayıp, bir tebaalık ve bağımlılık ilişkisidir. Bu sıfatla da, ilişkinin keyfiyeti, Kur’an’a ve mezkûr prensibe doğrudan bir zıddiyet teşkil eder.” Bu, bir örnek; şimdi bunun karşısında, olması gereken şeyi söylüyor, bu da Müslümanların birliği.

MÜSLÜMANLARIN BİRLİĞİ

“İslâm, ümmet ilkesini; yani bütün Müslümanların –dini, kültürel ve siyasal– tek bir topluluk içinde birleşme istikametini ihtiva eder.” Şimdi bunu okuduğumuzda ne çıkıyor? Ümmet çıkıyor, bir cemaat çıkmıyor. “Bütün Müslümanlar” deyince, İslâm coğrafyasında yaşayan bütün Müslümanlar kastediliyor. O halde, “İslâm bir milliyet değildir, fakat mezkûr topluluğun milliyet-üstü olmaklık vasfıdır.” Bakın, milliyetin inkârı da yok. Milletler var, milliyetler var, ama İslâm veya İslâm’ın oluşturmak istediği ümmet, bütün bu milliyetlerin üstünde bir vasıftır: “İster düşüncelerle (tarikat, mezhep, siyasî parti vb.) ilgili olsun, ister maddî hususlarda (zenginlikte farklılıklar, sosyal durum vb.) olsun, bu toplulukta insanları bölen her şey birlik ilkesine ters olup bu münasebetle sınırlanması ve ortadan kaldırılması gerekir.” Bunun da kurumlarını anlatacak biraz sonra.

Şimdi, “Müslüman olması” diyor ya; peki bu sınır çizgisini ne koyacak? Bakın, biraz ilerde zekâtı ve faizi anlatacak; bunlar, bu sınırlamaların birkaçı. Ama birincisi, Panislâmizm. Çok ilginç; yani her işin içinde ve başında (ne diyordu) siyaset vardır. Bu sınırlamanın temel dayanağı Siyasal İslâm’dır. Eğer Siyasal İslâm olmaz ise, bu sınırlamayı koyamazsınız; bu farklılıkları yaşarsınız ve bu bölünmüşlüğü yaşarsınız. Ne diyor? “Bugünkü İslâm dünyasında İslâmî ve gayri İslâmî istikametler arasında sınır çizgisini belirleyen iki husustan birincisi İslâm, ikincisi Panislâmizm’dir. Bir topluluğun dâhilini ne kadar İslâm tanzim ediyor ve dış ilişkilerini de ne kadar Panislâmizm tanzim ediyorsa, bu topluluk da o kadar İslâmî’dir. İslâm o toplumun ideolojisi, Panislâmizm de siyasasıdır.” Şimdi oradaki İslâmcılık, bu gebertilmeye çalışılan İslâmcılık anlamında mı? Hayır, değil; bu, ümmetin birliğini sağlama ve (zengin-fakir ayırımının ortadan kaldırılması, siyasi bağımlılık) sadedinde bütün bunları ortadan kaldıran, içerideki manevi birliğin sağlanması, dışarıda da Panislâmist anlayışın yerli yerine oturmasıdır.

İslâmcılığı anlamak için, herhalde Afgani’yi ve ekolünü ve ondan sonrakileri iyi anlamak lazım. Onlar İslâm toplumunun manevi dinamiklerini düzenlemek amacıyla Panislâmizm’den

veya İslâmcılıktan istifade etmediler; doğrudan Halifeyle muhatap oluyorlardı, gidip kahvelerde propaganda yapmıyorlardı. İşin en tepesindeki insanlara İslâm dünyasının bir ümmet bilinci içersinde hilafet makamının önderliğinde bir mücadele örneği sergilemesi için tahrik ediyorlardı. Aliya; “Ben/biz, Panislâmizm’den bunu anladım/anladık” diyor. Toplum içersindeki tecdid hareketini esas alsaydı, biraz önceki sayfalarda Panislâmizm’i kullanması gerekirdi ki, kullanmıyor. Burada dış ilişkiler noktasında Panislâmist bir anlayıştan bahsediyor. Bu anlamda İslâmcılık; evet, kabul edilen bir İslâmcılıktır.

İslâmcıların bir başka yönü daha vardır (tartışılan taraf biraz da burasıdır) ki, “İslâmcılar modernisttir”. Yani biraz evvel yukarıda söylüyordu, araç ve formların mutlak İslâmiliğini kabul etmez bir anlayışları vardı. Araç ve normlar değişirler ve kullanılabilirler; bunlar İslâmi değildir, İslâmi olan bu araçların üretim tarzıdır. Haramla üretilmezler, faizle üretilmezler, fuhuşla üretilmezler veya bu anlamda İslâm’ın kabul etmediği yöntem ve anlayışlarla üretilmezler. İslâmi yöntemlerle üretilmişlerse, bu araçlar kullanılabilir. Bu anlamda bir modernist anlayışa sahiptirler.

MÜLKİYET

Bu insanlar bir İslâmi toplum, bir de İslâmi yönetim düşünüyorlar; o yüzden bu tür kavramları kullanıyorlar. Bunu yaparken de bir tarihi gerçeklikten; yani İslâm kabulünden ve yaşantısından ve O’nun siyasi, ekonomik, toplumsal olarak yaşanmışlığından yola çıkarak bir gelecek tasavvuru oluştururken, çok önemli kurumlar vardır ki, mülkiyet de bunlardan birisidir. Bir “İslâm” dedi; iki “Panislâmizm” dedi; üç “mülkiyet” (özel mülkiyet).

“İslâm özel mülkiyeti kabul etmekle beraber, yeni İslâm toplumu ittifakla tüm temel sosyal servet kaynaklarının ve bilhassa doğal kaynakların halkın mülkiyetinde ve halkın tüm üyelerinin hizmetinde olması gerektiğini ilan etmek durumunda olacaktır. Zenginlik kaynaklarının sosyal denetimi, bir yandan haksız zenginleşme ve ferdî kudret birikimini önlemek ve diğer yandan da –topluluğun, halkın hayatında organize bir toplumun giderek artan şekilde oynadığı rolü üsleneceği– hayatın muhtelif sahalarına ilişkin gelişme programlarının tahakkukuna yönelik maddî bir temel sağlamak için zaruridir.”

Özel mülkiyet vardır ve İslâm, özel mülkiyete çok önem veriyor; ama özel mülkiyete de bir sınır getiriyor. Peki, mülkiyeti sınırlayan şey nedir? Özel mülkiyetin konusu olarak, kamu kaynaklarını (madenler, petrol yatakları ve su kaynakları) almıyor, “Kamu kaynakları, kamuya aittir” diyor. Yer altı zenginlikleri ümmete aittir ve ümmetin tüm fertlerinin hizmetinde olması gerekir. İslâm, ümmet kavramının içersine ana unsur olarak Müslümanları, tali unsur olarak Müslümanlaştırılacak bütün insanlığı koyar; bu sebeple yeraltı zenginliklerini de tüm

insanlığın malı olarak görür: “Özel mülkiyet, Kur’an’ın açık bir emrine dayanan bir başka tahdide daha tâbidir; mülkiyetin hayra kullanılması gerekliliği. *“Ey iman edenler biliniz ki, Hahamlardan ve Rahiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve insanları Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu; işte onlara elem verici bir azabı müjdele.”* (Kur’an, 9/34)

“Bu münasebetle İslâm, özel mülkiyeti Roma Hukukunda anlaşıldığı şekliyle kabul etmez.”

Avrupa’da gayrimenkuller kime aittir? Kiliseye, asgari yüzde altmışı kiliseye aittir; yani kiralık ne kadar mülk varsa, yüzde altmış-yüzde yetmişi kiliseye aittir. Özel mülkiyet bir ayrıcalık, fakat umumun hayrına kullanma mükellefiyetidir; yani bunun veciz ifadesi ne? “Mülk Allah’ın emanetidir”; evet, sana ait ama Allah’ın sana verdiği bir emanet: “Buna mukabil, özel mülkiyet şeriatta daha az bir ayrıcalık (*ius abutendi* [mal üzerinde tasarruf etme yetkisi]) ve daha fazla bir mükellefiyet (umumun hayrına kullanma mükellefiyeti) mevzuudur. Gerçek bir İslâmî yönetim için bu farkın pratik neticeleri çok geniştir. Buna ve Kur’an’ın yukarıda zikredilen hükmüne dayanarak, özel mülkiyetin istismarına veya yanlış kullanımına karşı tüm legal ve fiilî tedbirler alınabilir. Adaletsizliğin, eşitsizliğin ve özellikle de, toplumu mahveden ve halkı tabakalara ayıran bir husus olarak sefaletin ortasındaki lüks ve israfın sona erdirilmesi, bir noktada İslâmî düzenin hayatiyetini sürdürmesi meselesi ve onun temsil ettiği ahlakî ve sosyal bakış açısının gerçek değerinin miyârı olacaktır.” Bunu kim sağlayacak? Devlet sağlayacak. Peki, bunun arkasından hangi kurum gelecek? Vakıf! Vakıf, bir sonuç.

ZEKÂT VE FAİZ

“Zekât’ın emredilmesi ve faiz işletilmesinin nehyedilmesi”

“Sosyal anlam yüklü tüm İslâmî düzenlemeler içinde bir emir ve bir yasak özelliklerle anlamlıdır: Zekât emri ve faiz işletilmesinin nehyi. Zekâtla, karşılıklı sorumluluğa dair muhkem ilkeyi ve insanların bir başkasının kaderi ile alakalı sergilediği hemdert olmayı ifade ediyoruz. Bu prensip bir kez ortaya konulunca, toplumun gelişme hızına, ihtiyaçlarına ve beklenmeyen hadiselerle uygun olarak, yeni ve muhtelif hemdert olma biçimlerinin temeli haline gelebilir. Bugün Müslüman dünyada Zekât her bireyin özel işi olup, mevcut sosyal ve dinî ortamda işlevi sona ermiş durumdadır. Zekâtın yokluğu [gerektiği gibi verilmediği] her yönden aşikârdır. İslâmî düzende Zekât, işlemesi mevcut tüm vasıtalar –güç de dâhil– kullanılarak temin edilmesi gereken bir kamu hukuku müessesesidir.”

Evet, Zekât bir kamu hukuku müessesesidir. Zekât, herkesin kendi inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli bir vecibedir. Yani, “Ben istediğim yere, istediğim gibi, istediğim hesapla

veririm”; böyle bir şey yok. Devlet gelir, senin malının dökümünü beyan esasına göre ister, hesaplar; Zekât miktarını alır ve senin adına devlet bunu kamusal olarak harcar.

Ve faize geliyor: “Faiz alımı yasaklanmak suretiyle İslâmî düzenin, yatırılan bir para karşılığında ömür boyu alınan herhangi bir gelirin ve başkasının sırtından geçinme şeklindeki hayat tarzlarının, yani İslâmî kamu düzeninin dayandığı ahlâkî temellere zıt şekilde sırf arazi kaynağına dayanarak servet elde etmenin men’ini ihtiva eden değişmez bir normu vazedilmiştir.” Bakın, doğal kaynaklara sahip olmayı, faiz sistemiyle eşit tutan bir anlayış var burada; diyor ki, “*Siz, ömür boyu veya kuşaklar boyu bu maddi varlığa sahip olamazsınız. Bu, faiz yemekle aynıdır.*” [2/278-279]

BİRAZ DA BİZDEN

İslâmi Beyanname’nin son bölümü de çok önemli; bir İslâmî bakış, sistem bakışını tamamlayan çok nefis bir çalışma. Şimdi arkadaşlar; bakın, dikkat çekmek istediğimiz şey şu, daha önceki çalışmalarımızda da bunu söylüyoruz: Müslümanlar, bizim kabullendiğimiz, iştiyakla benimsediğimiz bir şeyler yapmışlarsa bu, bizim fitratımıza uygunluğumuzu ifade ediyor. Fıtrata uygunluk, Sünnetullah’ı, yani Allah’ın hayata ve kâinata koymuş olduğu değişmez kuralları ifade ediyor. Ve bizler; hem kabullerimizle ve hem yaşantımızla bu Sünnetullah’ı bozmamak üzere konumlandırılmış varlıklarız, böyle formatlanmışız. Bu formatı korumanın yolu, bir hukuk sisteminden geçiyor. Eğer sağlıklı bir hukuk sistemine sahip değilsek, bu formatı koruyamayız; ya biz koruyamayız, dejenere ederiz, ya birileri gelir bizi zorlayarak dejenere ettirirler. Bizi köle olarak almaları, bizi köle yapmaları bile bu Sünnetullah’ı bozmaya çalışma anlamına gelir.

Şimdi Aliya’yı niye temel alarak bu çalışmayı yapıyoruz? Geçmişte farklı insanları veya farklı çalışmaları da baz alarak çalışmalar yaptık; gelecekte de yapacağız... Bu insanlar sonuç almışlar; öyle bir sonuç almışlar ki, 600 yıl Bosna’da yaşayan bir insan unsurunun yok olmasını önlemişler. Bir söz vermiş “Kurucular Meclisi”nde, “Müslümanlar köle olmayacak!” demiş. Ve şunu iddia ediyorum, belki bu insanların sadece kabulleri bile, Allah’ın onlara zafer vermesi için yeterlidir. Belki de Allah, bu zaferi bu söz üzerine vermiştir; belki, bu sözün devamı olarak yaptıkları hayırlı ameller için vermiştir. Allah en doğrusunu bilir.

Evet, bir başka ilke, sosyal hayatla ilgili:

CUMHURİYETÇİ İLKE

Burada da babadan oğula geçen veraset sistemini eleştiren hükümler var. Yani hem varislik şeklindeki sistemi eleştirdiği gibi, hem de cumhuriyetçi ilkeyle veya uygulamayla işbaşına gelmiş insanlara da; ancak doğru yaptığı müddetçe tabi olunacağını söylüyor. Orada İslâm’ın

bir prensibi var, hatırlayan var mı? “Masiyetle emrolunmadıkça, itaat gerekir”; ona atıf var burada: “İslâm mülkiyet halleri dışında, başka herhangi bir miras prensibi kabul etmediği gibi, mutlak hükümlerlik hakkına sahip herhangi bir kudret de kabul etmez. Allah’ın mutlak iktidarını kabul etmek, başka herhangi bir kâdir-i mutlak kudretin kat’î surette reddi anlamına gelir:

‘Ey insanlar, Rabbinizden size indirilene uyun ve O’ndan başka dostlara uymayın; ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!’ (A’raf: 3) Ve,

‘Allah’ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar ve sizin ya da atalarınızın taptığı bir takım boş/içeriksiz Rablerden başka bir şey değildir. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir ve gelecek sadece Allah’ın tekelindedir. Ve yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru gidiş de budur; fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor.’ (Yûsuf: 40)

İlk ve belki şimdiye kadar tek sahih İslâmî düzenin tarihinde –ilk dört halife döneminde– cumhuriyetçi hükümet sistemine ilişkin üç temel cihet görülebilir.

Üç temel cihetten bahsediyor burada:

- 1) seçilmiş devlet başkanı,
- 2) devlet başkanının halka karşı sorumluluğu ve
- 3) umum ve sosyal meselelerde müşterek çözüm mükellefiyeti.

Bu sonuncusu Kur’an tarafından açık bir şekilde desteklenmektedir:

“Sen o zaman, sırf Allah’ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın; eğer katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Onları bağışla ve onlar için Allah’tan mağfiret dile. Yapacağın işlerde onlara da danış. Bir kere de azmettin mi, artık Allah’a dayan; muhakkak ki, Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.” (Âl-i İmran: 159)

“Onlar, Rablerinin davetini kabul ederler ve namazı dosdoğru kılarlar; onların işleri de kendi aralarında istişare iledir ve kendilerine verdiğimiz rızktan Allah yolunda harcarlar.” (Şûra: 38)

Evet, “İslâm tarihinde ilk dört idareci ne kral idi ne de hükümdar... Bunlar halk tarafından seçilmişti. Tevârüs usulü halifelik, açıkça tanımlanmış İslâmî bir siyasal müessesenin, seçim ilkesinin ilgâsı idi.”

Allah’tan başka ilah yoktur.

“İslâmî bir düzen tesisinin müstesna ve ulvî bir gaye olarak göz önüne alınması ölçüsünde, işgal ettiği mevki ya da sahip olduğu vasıflar ne olursa olsun kamusal erkânın masuniyetini daha bir katıyetle reddederiz. Bu manada İslâmî düzen mutlak otorite (programa ilişkin) ile mutlak demokrasinin (şahsa ilişkin) bir sentezidir.

İslâm hiç kimseyi her şeyi gören, her şeyi bilen yanılmaz ve bâkî kabul etmez. Hz. Muhammed kendisi de yanılabilir idi ve bu sıfatla da ikaza muhatap oldu:

- ‘1) *O, suratını astı ve uzaklaştı,*
- 2) *çünkü kör bir adam o'na yaklaşmıştı!*
- 3) *Nereden bilebilirsin [ey Muhammed,] belki de o arınacaktı,*
- 4) *yahut [hakikat] hatırlatılacak ve bu hatırlatma kendisine fayda verecekti.*
- 5) *Ama kendini her şeye yeterli görene gelince,*
- 6) *sen bütün ilgiyi ona gösterdin,*
- 7) *hâlbuki onun arınmaktan geri kalmasının sorumlusu sen değilsin;*
- 8) *ama sana büyük bir istekle geleni*
- 9) *ve [Allah] korkusu ile [yaklaşanı]*
- 10) *sen görmezden geldin!*
- 11) *Elbette, bu [mesaj]lar yalnızca birer hatırlatma ve öğütten ibarettir:*
- 12) *kim istekliyse O'nu hatırlayıp öğüt alabilir.’* (Abese: 1-12)

Bu bakımdan Kur’an realist, adeta destanî insan anlayışı karşısı (anti-heroic) bir kitaptır. Kişilikleri putlaştırma, hem Doğuda hem Batıda geçmişte olduğu gibi bugün de sık sık görülen bir putperestlik türünü temsil etmesi münasebetiyle, İslâm’a tamamen yabancıdır:

‘Hahamlarını, rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesih’i, Allah’la beraber rableri olarak gördüler; Oysa, Tek Tanrı’dan başkasına kulluk etmekle emrolunmuş değillerdi; (o Tek Tanrı ki,) O’ndan başka tanrı yoktur, (O Tek Tanrı ki) sınırsız kudret ve izzetiyle, (böylelerinin) O’nun tanrılığında bir pay yakıştırdıkları her şeyden bütünüyle uzaktır, yücedir!’ (Tevbe: 31)

“İnsanın değerinin gerçek miyârı onun şahsî hayatı ve topluma kattığı ile toplumdan aldığı arasındaki nisbettir. Her türlü ta’zim ve şükür sadece Allah’a mahsus olup, insanın gerçek değeri konusunda ancak O hüküm verebilir.”

Şimdi, çok önemli bir konuya giriyor; Panislâmizm ve tabi bunun karşısındaki anlayışı milliyetçilik olarak görüyor.

PANİSLÂMİZM VE MİLLİYETÇİLİK

“Bugünkü bir İslâmî düzen lehindeki tezlerden birinde, dünyadaki tüm Müslümanları ve Müslüman toplulukları bir araya toplama cereyanının İslâmî düzenin doğal bir fonksiyonu oldu-

ğunu söyledik” diyor; bir önkabullerini ifade ediyor. Kim bunlar? Kendilerinden daha önceki kuşak olan Afgani ve Abduh çizgisi; siyasal İslâm’ı ilk defa bu şekilde, Panislâmizm/İslâmcılık olarak ifade eden insanlar bunlar. O insanların Panislâmizm/İslâmcılık diye ortaya koyduğu şeyler, İslâm coğrafyasındaki ümmetin dirliği gibi. Bunlar halkın içersine karışıp konuşmuyorlardı, bunlar halkın dini duygularını rencide edecek veya şahlandıracak şeyler de söylemiyorlardı; bunlar gelenekle beraber taşınan birtakım dini ritüellerle de uğraşmıyorlardı. Ama onlardan sonraki kuşaklar içersinden bunları yapanlar oldu, hatta siyasal İslâmi düşünceyi çok laçkalaştıran, bizdeki birtakım örnekler de İslâmcılık adına oldu. Ama İslâmcılığı ilk ortaya koyan insanlar, “ümme birligi” anlamında bir siyasal model ortaya koyuyorlardı ve bunu kiminle tartışıyorlardı biliyor musunuz? Halife’yle... Geliyordu Afgani İstanbul’a; randevu almak için günlerce, aylarca çalışıyordu, Abdülhamit’le bu konuları görüşmek üzere. Gidiyordu Afganistan’a, o zamanki Ağa Hanlardan biriyle bu konuları konuşmak için ve Suudi Arabistan’a, Faysal ve başka liderlerle konuşmak için. Daha sonraları Mısrıda, Abduh’un talebesi Reşit Rıza’dan sonra İslâmcılık, biraz daha modernist çizgiye kaymıştır; fakat Türkiye’de reddedilen İslâmcılık o değil. Önceleri Siyasal İslâm, daha sonra çeşitli tarzlarda gelişen İslâmcılık cereyanına karşı bir ret söz konusu; ama bu reddi yaparken de bir ayırım gözetmedikleri için bütün İslâmcıları aynı kefeye koyuyorlar, yanlış olan budur. Bu anlamdaki bir Panislâmist/İslâmcı anlayış siyasal olarak gerekli bir anlayış.

Evet, “Pekâlâ biliyoruz ki, bu vizyondan söz edilmesi aramızdaki belli bir şahsiyet tipini – kendilerini, realistler olarak gören ya da adlandıran insanları– huzursuz eder. Biz de bu hedefi (Panislâmizmi/İslâmcılığı) sesli ve âşikâr şekilde seslendiriyoruz. Biz, Müslüman halkları sürekli bir aşağı konuma mahkûm eden, hiçbir çaba ya da umut imkânı bırakmayan bu “realizmi” göz ardı etmeyi tercih ediyoruz.” Onlar bizi tanımıyorsa, biz de onları tanımıyoruz. Evet, realizm, kaynağını nereden alıyor? “Kaynağı bu dünyanın güçlülerine olan zaaf ve hayranlıktan gelen bu realizm, efendilerin efendi; vasalların (Batı’da Senyörlerin bir alt birimine ‘Vasal’ deniyor) da vasal olarak kalması anlamına gelir.” Bir diğer ifadesi, mevcut durumu içselleştirmek. “Mamafih tarih, ifade etmiş olduğumuz gibi, sadece sürekli değişimin tahkiyesi (hikâye edilmesi) değil, ayrıca imkânsızın ve beklenmeyen sürekli tahakkukudur. Nitekim günümüz dünyasını şekillendirmeye devam eden hemen her şey, elli yıl öncesinde imkânsız görünüyordu.”

Evet, iki tür realizm vardır; bir, bizim realizmimiz. Nedir bu? Tarihi gerçekliğe dayanan; yani geçmişte, gerçekleşmiş, olmuş ve yaşanmışsa, gelecekte de olma ihtimali vardır. Yeter ki, şartları yerine getirilsin. Bir de zayıflarla yüreksizlerin realizmi; yani mevcut hale göre bir karar verenlerin realizmi. Mevcut hale bakarak umutsuzluk sergileyenlerin gelecek tasavvuru yoktur; onlar için yapılacak şey tâbi olmaktır, esir olmaktır, köle olmaktır veya vaziyeti idare etmektir.

Realizme geçmeden önce, birinci paragrafa ilişkin bir şeyler söyleyeyim: Cumhuriyetle beraber, kendilerini realist/pozitivist olarak ifade eden bir kadro çıktı. Ve bir düzen oluşturmaları gerekiyordu; neyle yapacaklardı bunu? Hukukla yapacaklardı; hukuk olmadan yeni bir demokrasi düzeni kuramazsınız. Peki, nasıl bir hukuk düzeni? Kendilerinden önce çalışılmış bir hukuk düzeni var, Hicri ikinci asırdan bu tarafa ve hala yaşayan; dünyanın her tarafında uygulanan, uygulanma imkânı olan ve yenilenen bir ekol hukuk var, bunun karşısında da realistler var. Realistler nasıl bakıyorlar? “Bu hukuk uygulana uygulana bizi batırdı”. Hukukun uygulanması değil batıran, oradaki siyasal perspektifteki zaaf; bir de medeniyetin kendi kendini belli bir yere kadar tüketmiş olması. Ama bunu görmeyip, resepsiyon yolunu tercih ettiler; yani bir başka yabancı hukuk sistemini aynen alıp, bu ülkeye adapte etmeye çalıştılar. Zorla kabul şeklinde bunu getirdiler; mesela 1926’da bir gecede, Türkiye’deki bütün insanlar nikâhsız sayıldı. Medeni Kanununun Tatbiki Hakkındaki Kanun Medeni Kanunla birlikte kanunlaştı. Bu tatbikat kanunla beraber, herkesin nikâhı geçersiz sayıldı ve bütün toplum (afedersiniz) piç sayıldı. Peki, niye? Şimdi bu bakışla toplum hissiyatları, toplum kurgusu, toplumun gelenekleri, örf-adet, hukuk hiçbir şey yok; sadece bir realistiklik var. Bunun böyle olacağını ve böyle olduğunu da Aliya ve Arkadaşları çok iyi görmüşler ve bu tespitleri yapmışlar.

REALİZM VE REALİSTLER

“Açıktır ki, iki tür realizm vardır: Bizim realizmimiz ve zayıflarla yüreksizlerin realizmi.” Yani bir orijin ortaya koyamamanın... Bakın, Ahmed Cevdet Paşa başlangıçta bir hukukçu değil, bir tarihçi; ama onüç yaşında, fetva yazıcısı olarak başlamış hayata. Bulgaristan Lofça’dan İstanbul’a geliyor; kendini geliştiriyor tarihçi oluyor, siyaset adamı oluyor, sonra hukukçu oluyor ve Mecelle’yi yazıyor. Bakın Mecelle, dünyada hiçbir örneği olmayan bir hukuk metnidir. Başlangıcındaki ilk yüz maddesi evrensel hukuk kurallarıdır. Dünyada hiçbir hukuk metni üzerinde üç-beş taneden fazla evrensel hukuk kuralı göremezsiniz; Mecelle’de yüz evrensel hukuk kuralı vardır. Bunu yapan birikimi yok gören bir realizm. Çünkü Cevdet Paşayı görevden almışlar, yerine başka bir komisyon kurmuşlar; bu komisyon aylarca zevzeklik yapmış. Bakmışlar hiçbir şey yapamıyorlar, tekrar Ahmed Cevdet Paşayı getiriyorlar o komisyonun başına ve Mecelle’yi yapıyor, bitiriyor.

Bu, bir realizmdir; ama Ahmed Cevdet paşanın realizmi. Cevdet Paşa şöyle bakıyor: Bir tarihi gerçeklik var; genel itibariyle Hz. Adem’den bu tarafa, ama özel itibariyle Asr-ı Saadetten bu tarafa. Bu, yaşanmış tarihi bir gerçekliktir ve ayağını oraya basıyor. Bir de gelecek tasavvuru inşa etmiş diğer hareketlere basıyor ve kendini oralara izafe ediyor, oralara atıf yapıyor ve bir pergel gibi öteki ayağıyla geleceği tarıyor ve başarı oluşturuyor. Ahmed Cevdet Paşa, kendinden önceki ekolü bu şekilde devam ettiren yegâne hukuk anlayışına sahip bir adamdır. Bu, şunu gösteriyor; “Bizim realizmimiz” dediği şey, bu tarihi gerçekliğe dayanarak ve o günden

bu tarafa gelen (benim, ‘yaşayan sünnet’ diye ifade ettiğim) tarihin o basamaklarına basmadan bir gelecek inşa etmenin imkânsızlığıdır. Aliya ve arkadaşlarının söylediği o realistler, böyle bir tarihi gerçekliğe sahip değiller; niye değiller? Çünkü Batı realizmi, kendini aydınlanma ile beraber başlatır.

Niye Ortaçağ yok? Çünkü onlar için karanlık; bu yüzden oradan hiç bahsetmezler. Yani kopuk ve kesintili bir tarih anlayışıdır, Batı’nın tarih anlayışı. Ama eski Yunan’ı kabul ederler; hâlbuki o bir ütopya, o bir mit. Ama Müslümanlar öyle değil, Müslümanlar bütün tarihi gerçekliklerini ortaya koyarlar, zaaflarıyla beraber; hatta Kur’an, bizzat o zaafı kendisi söylüyor, o toplumların neden helak edildiğini. Ki, o toplumlar önce Peygamberler gönderildiği için Müslümanken/bir İslâmi hayat yaşarken daha sonra bozulmaları neticesi mağlubiyet ve helaki yaşadılar. Tabiatıyla, yaşanan fesadı da dile getirerek bir tarih ortaya koyuyor Kur’an’ı Kerim. Ve Müslümanlar, bu tarihi inkâr etmiyorlar. Tarihte Lut kavminin yaşadıklarını reddetmiyorlar; ama İbrahim’in yaşadığını da reddetmiyorlar, bunların hepsi bir tarih ve bir gerçekliktir. Bu tarihi gerçeklikten yola çıkarak bir gelecek tasavvuru oluştururken de, kendine güveneceksin; tarihini savunacaksın, yanlışlarını da bileceksin ve tekrar yaşamamaya çalışacaksın. Allah da bu tarihi gerçeklik karşısında insanlara yollarını göstermiş, aklımızı çalıştırmak/kullanmak konusunda defaatle ikazlarda bulunmuş. Aliya ve arkadaşlarının hareketinde bunu çok net görebiliyorsunuz.

Evet, kimler bu realistler?

“Bu realistler, bizim realizm anlayışımıza göre yine basbayağı bir gayri tabii ve hatta saçmalık örneğini temsil eden mevcut hâle [statükoya] razıdırlar. Mesela günümüzde, bir araya gelme ve örgütlenme çağında bir halkın –Arapların– on üç ayrı devlete bölünmesi; Müslüman ülkelerin önemli birçok uluslararası meselede karşı cephelerde yer almaları; Müslüman Mısır’ın, Etiyopya ya da Keşmir’de Müslümanların çektiklerine alakasız kalmasının; Arap ülkeleriyle İsrail arasındaki çatışmanın zirvesinde Müslüman İran’ın saldırganla dostça ilişkilerini korumuş olması (Şahlık dönemini kastediyor tabi) ve ilâ ahir...”

HALK VE ÜTOPYA

“Halk isterse yapar!” diyor; ama istisnası, tarihsel ya da tabii hakikatlere ters bir gayede olmasın halk. Ama genelde de halkın; hani Peygamberimiz (s.a), “Benim ümmetim yalan üzere ittifak etmez!” diyor ya, belki bunun burada farklı bir versiyonunu ifade ediyor. Halk yeter ki, tarihsel gerçekliğe aykırı bir durum izlemesin; doğruyu izlediğinde halk, düşüncesini/ütopyasını gerçekleştirebilir. Ve tabi bu gerçekleştirme esnasında artık ütopya olmaktan çıkar, tasavvura veya medeniyete dönüşür: “Halkın, ortak irade ve çabayla tahakkuk ettireme-

yeceği hiçbir tarihsel amaç –yeter ki tarihsel ya da tabii hakikatlere ters bir gaye olmasın– yoktur. Halkın inandığı ve uğruna uğraştığı ütopyanın, ütopya olması sona erer.” Buradaki kastettiği ütopya, önceleri test edilmemiş; bir arzu, bir istek şeklinde ortaya çıkan beklenti. Ama İrade ve çabasıyla bu ütopya tahakkuk ettirdiğinde, artık ütopya olmaktan çıkar. Halil Çonkar’ın anlattığı ‘dar’ ve ‘geniş’ anlamda ‘Ütopya. ‘Dar anlamda ütopya’ Batının; ‘geniş anlamda ütopya’ ise Müslüman tecrübenin ütopyasıydı. Müslüman tecrübenin ütopyasında, ütopyanın bir gelecek tasavvuruna dönüşümü var; bu dönüşümde, gerçek anlamda (iradesizlik anlamında değil, güven anlamında) bir realizm var.

“Diğer yandan bizim zayıf iradeliler ne inanır ne de çalışırlar. Onların zelim “realizm”inin açıklaması bu gerçekte aranmalı. Müslümanların birliğinin asla gerçekleşmeyecek bir rüya olduğunu söylediklerinde, onlar ancak kendilerinin hissettiği çaresizliği ifade etmektedirler. İmkânsızlık fiilî dünyada değil onların kalplerindedir.”

Arkadaşlar, burada büyük bir iddia var; diyor ki, “Panislâmizm düşüncesi, Panislâmizm düşüncemiz, bu toplulukları bir ümmet bilincine ulaştıracaktır. Bu, genel anlamda böyledir; ama bunu yapan insanlar, buldukları yerlerde alan çalışmaları yaptılar. Nedir bu alan çalışmaları? Örnek Aliya; biliyorsunuz Aliya bir hukukçu, sonra bu sosyal hareketlerine devam edebilmek için bir de Ziraat Fakültesini bitiriyor. Ondan sonra da avukatlığa başlıyor. Daha sonra yazdığı “Doğu ve Batı Arasında İslâm” kitabını okuduğunuzda şunu göreceksiniz. Çok realist bir hukuk felsefesi yapıyor orada; bu, bir alan çalışmasıdır. Niye yapıyor bunu? Hukukla alakalı bir gelecek tasavvuru için. Ümmet olma bilincinin bir parçası anlamında, bir alan çalışması yapıyor. Bunu bir ütopya olarak görmüyor. Niye görmüyor? Çünkü fiilen ben bunu yapıyorum; bu artık ütopya olmaktan çıktı. Yapmasam, bir ütopya! Şimdi bizler de hukuk çalışması yapıyoruz ve çok net şunu söyleyebiliriz; bu insanlar yakın bir gelecekte, kendi aralarındaki iletişimi alan çalışmalarıyla devam ettirmeleri ve iyi beslenmeleri halinde bir ekol olabilirler. Bu bir rüya değil, bir ütopya değil; dünyanın her tarafında ve geçmişte bu olmuş ve olabilir de. Geçmişte olmuş ve tarihi gerçekliği varsa, bu çok net bir gelecek tasavvurudur. Bu tasavvur; bu iman-amel bütünlüğüyle, bu gayretle kuvveden fiile dönüşebilir. Ekol olduktan sonra; artık siz, o ülkenin hukukunu üretebilirsiniz, yapabilirsiniz. Böyle bir kafa yapınız ve gayretiniz yoksa böyle bir ümmet bilinciniz yoksa üniversitede ordinaryüs bile olsanız bütün bildiğiniz kendinizdir ve yakın çevrenizedir, o topluluğa ve o ümmete verebileceğiniz çok fazla bir şey yoktur. Sizin yaptıklarınızdan birileri yararlanacaktır; elbette faydadan hali değildir. Sizin bu gelişmeyi kendi hayatınızda görebilmeniz, bir şehidin mutmainliğini hissedebilmeniz o iletişim ve o bilinçten geçiyor. Hukuk çalışmalarını bu düşünceyle oluşturduk ve bu bununla beraber yapıyoruz, bu düşünceyle yapıyoruz; rastgele, avara kasnak anlamında bir çalışma değil.

MÜ'MİNLER ANCAK KARDEŞTİR

Evet, “Bütün Müslümanların birliği fikri, birilerinin icadı değildir. Bu düşünceyi biz üretmedik, biz yaratmadık. Daha öncekilerin bir senteziyiz biz” diyor: “Ama bu sentezi bir organize hale getirme isteğimizi ilan ediyoruz, kamuoyuna deklare ediyoruz. Biz bunu organize hale getiriyoruz, uygulamaya koyuyoruz; haberiniz olsun, gelin bizimle beraber bir çatı altında olun diyoruz. Bir reformcu ya da ideologun nafîle arzusu da değildir”. Zaten söylemişti, “nev-zuhur değil” diye:

“Bu birlik fikri, Kur’anda ‘müminler ancak kardeşler’ şeklinde çok bilinen bir ayette hüküm altına alınmış olup, İslâm tarafından birlikte oruç tutma, müstesna kutsal mekân olarak Mekke ve Kâbe’ye hac ziyareti ve böylece sağlam, aynı mahiyette bir cemaat olma ve aidiyet duygusu meydana getirmek suretiyle insanların zihinlerinde muhafaza edilmiş ve canlı tutulmuştur. Uzak bir Müslüman ülkede bir felaketi takiben halkın arasına giren birisi, bu sempati ve dayanışma duygusunun ne kadar güçlü olduğunu bizzat görecektir.”

HALK PANİSLÂMİZMİ

Evet, bu ifadeyi ilk olarak Aliya ve arkadaşları kullanıyor; başka bir yerde rastlamadım. “Halk İslâmcılığı”, “Halk Panislâmizm”i. “O zaman nasıl oluyor da, kitlelerin derin hisleri şeklinde kendini gösterdiğinden şüphe olmayan bu “halk Panislâmizm”i”, Müslüman ülkelerin gündelik hayatı ve fiilî siyasaları üzerinde pek fazla etkiye sahip olmuyor? Neden sadece, ortak bir kadere dair asla gerçek bir idrak doğurmayan bir duygu olarak kalıyor?” Şimdi halk Panislâmizm’i ne? Sokağımızdaki değil sadece; bütün Müslümanların kardeşliği ve bu aynı zamanda siyasal bir olgu, siyasal bir söylemdir. İşte buna Halk Panislâmizm’i diyor Aliya ve arkadaşları.

Peki, niye bu insanlar böyle dönüşmüyor? Halk Panislâmizm’i, kendi içersinde bir değer üretiyor. Padişahlara vs. etki etmiyor; ama bir ümmet bilinci, alttan alta bu Müslüman ümmet içersinde yaşıyor, var yani. Öncülerini ve öncüllerini bulduğunda ne yapıyor? Ortaya çıkıyor. Bosna’ya gittiğinizde insanların yaşayışlarına bakıyorsunuz; kahve, bar, diskodaki insanların hallerini görünce hayret ediyor, “Allah Allah, Bosna’daki mücadeleyi bu insanlar mı verdi?” diyorsunuz. Ama *İslâmi Beyanname*’deki ifadeleri düşündüğünüzde veya bildiğinizde, o zaman şöyle söylüyorsunuz: “Evet, demek ki, bu insanların içersinde bir Halk Panislâmizm’i var!” Ne zaman ortaya çıkıyor bu? Öncülerini ve öncüllerini buldukları zaman. Öncüllerini kim hatırlatıyor onlara? Öncüleri hatırlatıyor. Bu öncüller, *İslâmi Beyanname*’nin ilk bölümlerinde anlattığımız öncüller. Bunlar olmadan öncü olunmuyor; öncü olmadan da halk, öncüllerine sahip çıkamıyor. ‘Meladi Müslümanlar’ı düşündüğümüzde, Aliya tek başına bir şey ya-

pamıyor; ama yıllarca arkadaşlarıyla beraber oluşturduğu birliktelikteki bilgi, donanım ve iman-amel bütünlüğü içersindeki ortaya koyulan mücadele zemini bir lider yetiştiriyor. Ve *İslâmi Beyanname*'yi okuyanlar arasında bir dalgalanma oluyor Bosna'da. Ve ilk dalgalanma, *Doğu ve Batı Arasında İslâm*'la oluyor.

“Filistin’de ya da Kırım’da, Sincan’da, Keşmir ya da Etiyopya’da Müslümanların çektiklerine dair haberler her yerde teessür ve tartışmasız kınama hislerine yol açarken, aynı zamanda mevcut hislere oranla hiçbir surette hareket yoktur, ya da zayıftır. Bu hali nasıl açıklayacağız?”

Bu hali, eğitilmiş önderlerle açıklıyor; yani başkaları tarafından eğitilmiş önderlerden bahsediyor ki, bunları “milliyetçi önderler” olarak tanımlıyor.

EĞİTİLMİŞ ÖNDERLER

“Bunun cevabı, normal insanların fikriyatına ters gelen bir hakîkate yatmaktadır: Batıda ya da Batı tesiri altında eğitilmiş önder çevrelerin bilinçli hareketi pan-İslâmik değil, milliyetçi olmaktadır. Müslüman halkların saik ve iradeleri bölünmüş ve birbirine zıt hale gelmiş olup, bu şartlar altında anlamlı bir hareket imkânsız olurdu; binaenaleyh imkânsız kalacaktır. Bu münasebetle çağdaş Panislâmizm esas itibarıyla, şuur ve duyguları bir düzene sokma çabasıdır.” Yani o öncüllerin alt şubeleri olan birikimi bir düzene sokmak: “Biz neyiz’, bunu istemek; ‘biz ne değiliz’ bunu reddetmek için bir çaba...”

Yani, ilkesellik anlamında bir çalışmadan bahsedildiğini görüyorsunuz. Evet, “Bu durum çağımız Müslüman dünyasındaki milliyetçiliğin karakterini ve kaderini tayin etmektedir.” Bu, çok önemli; yani, “Bu vereceğimiz cevapla biz, dünyadaki veya en azından kendi toplumumuzdaki milliyetçiliğin kaderini tayin edeceğiz” diyor. Buradan da milliyetçiliğe geliyor ve bu milletleri reddeden, milletlere sahip olmayan (günümüzdeki yaygın) milliyetçilik anlayışını, “İslâmsız vatanseverlik” olarak tanımlıyor, ulus kardeşliğini öne çıkarıp, ümmet kardeşliğini ötelediği için. İşte Aliya, böyle bir çelişkiyi, “İslâmsız vatanseverlik” olarak değerlendiriyor.

YEDİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK

HALKSIZ MİLLETSİZ MİLLİYETÇİLİK

“Dünyanın her yerinde milliyetçilik yaygın bir halk hareketi, halkın arzularının tebeyünü (müzik, folklor ve özellikle de dil) biçiminde kendini gösterirken, doğrusu Müslüman dünyada dumura uğramış bir milliyetçilik formuyla ve hatta bir çeşit halksız, milletsiz milliyetçilikle karşılaşılır.”

İslâm’ın olduğu yerde milliyetçiliğin gelişemeyeceğini burada anlatmaya çalışıyor:

“Mezkûr açıklamanın, fiiliyatta bir yandan genel hissiyatın Panislâmizm’i özümsemiş olduğu şeklinde, diğer yandan da milliyetçiliğin bu ülkelerde İslâm’ın yerine kaim olarak algılandığı ve her zaman anti İslâmî bir hareketi temsil etmiş olduğu şeklinde görülmesi lazımdır. Kendini halkın geçmişi ve gelenekleriyle –ki her zaman ve sadece İslâmî’dirler– tabii bir çatışma içinde bulan milliyetçi hareketler, bir kısım Müslüman ülkelerde, kendilerinden önce gelen sömürgecilere çok benzer şekilde, fiilen bir çeşit gayri-millileştirmeyi sürdürmektedir. Mesela, Arap dilinin durumu, bazı Arap ülkelerinde –en azından milliyetçi idarenin tavrı bakımından– İngiliz-Fransız işgali döneminden daha iyi değildir. Konuyla alakalı eğer bir şey yapılmış ise, o da, doğru düzgün bir heyecandan mahrumdur ya da doğmak üzere olan amillerin işidir.”

MİLLİYETÇİLİK İTHAL META

Burada Yahudileri örnek veriyor: “(bir mukayese yapılırsa) Yahudiler neredeyse unutulmuş bir dili –İbranice– muvaffakiyetle İsrail’e geri getirdiler.” Bu anlayış Bosna’da neye dönüş-

müş, biliyor musunuz? Hiç kimse yabancı dil konuşmuyor Bosna’da; bildiği halde konuşmuyor. Mesela Aliya, çok iyi İngilizce bildiği halde BM’de Boşnakça konuşuyor, kızı tercüme ediyor. Sadece Boşnaklar değil, Sırp ve Hırvatlar da aynı şekilde hareket ediyorlar.

Evet, burada Arapçanın önemine bir vurgu var:

“Arapçaya karşı bu tavrın nedeni basittir: Kur’an’ın ve İslâm uygarlığının dili olmak sıfatıyla bu dilin, Arabî [Araplara dair] duygulardan, pan-Arabik ya da genel mahiyetli milliyetçi duygulardan ziyade İslâmî hissiyatın enstrümanı olmasıdır. Milliyetçilik taraftarları bunu isabetle değerlendirmişler (ya da insiyakî şekilde hissetmişler) ve görülmemiş bir çözüm bulmuşlardır: Kendileri ve idareleri önceki müstevlîlerin dilini konuşurlar(!) İslâm dünyasında İslâmsız bir vatanseverlik olmaz. Başlı başına bu neticeler, Müslüman dünyada milliyetçi düşüncelerin gayri İslâmî kökene sahip olduğunu teyit eder. Milliyetçi öncülerin Amerikan enstitülerinde (özellikle de Suriye Protestan Koleji) ve Beyrut’taki St. Joseph Üniversitesinde eğitim almış Suriyeli entelektüeller ve Hıristiyan Lübnanlılardan oluştuğu Ortadoğu’da, bu keyfiyet son derece açıktır.”

Türkiye’yle alakalı olarak da, “Türkiye’de Kemalist hareketin manevî ve tarihsel kökenlerinin bir tetkiki, Endonezya’da Sukarno’nun panca silası, (Pancha sila: Beş temel ilke, beş umde (çn.)). bazı Arap ülkelerindeki BAAS Partisi (özellikle onun bazı uzantıları), Müslüman âlemdeki bütün bir nasyonalist ve “devrimci” gruplar silsilesinin varlığı bu neticeyi teyit eder. Milliyetçilik her zaman ithal meta olurken, Panislâmizm her zaman Müslüman halkın kalplerinin derinliklerinden neşet etmiştir” sözleriyle en sonunda vardığı sonuç, İslâmcılık veya Siyasal İslâm düşüncesi ümmetin her zaman içinde varolmuş ve bunu söküp atmamıştır. Evet, “Müslüman halkların bu münasebetle milliyetçilikten yana “nasibi” yoktur. Peki bu vâkıya üzölmeliler mi?” “Üzölmemeliler” diyor.

MİLLİYETÇİLİK LÜKS VE PAHALI HALE GELMİŞTİR

Evet, Fransa ve Almanya’dan örnek veriyor:

“Fransa ve Almanya’da uzak görüşlü insanlar yurttaşlarına bugün daha az Almanlığı ve Fransızlığı, daha fazla Avrupalılığı telkin ediyorlar. Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşu –her ne kadar ilk bakışta kabul edilemez görünse de– yirminci yüzyıl Avrupa tarihindeki en yapıcı hadisedir.”

Şimdi, bütün bunlara karşı aşılması gereken sorunlar üzerinde duruyor ve artık “Birlikler dönemidir” diyor:

“Avrupa Birliği yolda olmakla beraber, halihazırda dünyaya iki birlik –Amerika ve Sovyetler Birliği– hükmetmektedir. 200 milyonluk bir nüfusu bir araya getiremeyen ve GSMH itibariyle 200 milyar dolar –bu rakamlar da inkişafın işaretleridir– kazanan bir toplum, merhale alamaz ve binaenaleyh geri bir durumda kalmaya mahkûm olacaktır. Başkalarını yönetememekle kalmayacak, ayrıca kendini yönetmekten de aciz olacaktır. Gelişme hızı belirleyici faktör olmaktan çıkmaktadır. Gelişme hızının yerine bu mutlak rakamlar geçmiş bulunmaktadır. Çin’in gelişmesi Fransa ve İngiltere’den bayağı çok aşağılardadır, fakat muazzam bir nüfus ve kaynak yoğunluğu sayesinde mevzubahis ülke, cereyan eden yarışta belli bir üstünlük arz eder. Bu durum, gelişmemiş ama geniş olan Müslüman dünya için bir şans anlamına gelir.”

NÜFUS (DEMOGRAFİK ENFLASYON)

30-40 yıl önceki öngörü burada çok önemli bakın! Bizde nüfus planlaması 60’lı yıllarda başlıyor:

“Bazı tahminlere göre her yıl 20 milyon Müslüman dünyaya gelmektedir. Artış mevcut oranla devam ederse, Müslüman dünya yüzyılın sonunda mevcut sınırları içinde ikiye katlanacaktır.”

Peki, bu katlamayı karşılayacak bir yapısalılık var mı? Yok! “Dramatik demografik gelişme” diye bunu ifade ediyor:

“Doğacak milyonları memnuniyetle kabul edip, doyurup, eğitimini sağlayıp, istihdam edebilir miyiz? Aynı ölçüde hızlı iktisadî ve sosyal ilerleme eşlik etmediği takdirde, bu dramatik demografik gelişme potansiyel tehlikeler ve belirsizliklerle doludur. Geçen yirmi yıldaki “demografik enflasyon” üretimdeki inkişafı esas itibariyle massetmiş olup, bu bakımdan Müslüman ülkelerin ekseriyetinde GSMH bugün yirmi yıl öncesindekinden daha aşağı durumdadır.”

PAYLAŞIM

GSMH’nın önemine değiniyor ve bunun da çaresinin “paylaşım” olduğunu söylüyor. Özellikle Libya, Kuveyt gibi ülkelerin burada ümmetin yer altı zenginliklerinin üzerinde oturmaları hasebiyle, bu zenginliklerini paylaşmaları gerektiğine vurgu yapan bir bölüm bu:

“Her Müslüman ülke kendi özgürlüğü ve refahını, ancak tüm Müslümanların özgürlük ve refahını da inşâ ettiği takdirde inşâ edebilir. Zengin Kuveyt ve Libya yoksulluk denizi içinde refah adaları olarak yaşayamaz. Bu ülkeler İslâmî daya-

nışma ve komşu Müslüman ülkelere yardım için bir arzu izhar etmezlerse, bencilliği takip ederlerse, bu hal öteki Müslüman ülkeleri benzer davranışa sevk etmeyecek midir? Sonra bu, söz konusu ülkelerin düşmanlarının çok arzuladıkları nefrete ve kaosa yol açacaktır. Zengin Müslüman ülkeler İslâmî görevlerini ifa etmek suretiyle kendileri için en büyük faydayı gerçekleştirmektedir.”

Daha önce de gördüğümüz gibi; özel mülkiyetin kamu yararına kullanılma mecburiyetinden, İslâm'ın böyle bir öngörüsünden bahsetmişti. Burada ise Müslüman ülkelerin birlik olması ifade ediliyor:

BİRLİK OLMAK

“Her Müslüman ülkenin karşı karşıya olduğu alternatif açıktır: Ya diğer Müslüman ülkelerle birlik oluşturup, böylece hayatiyeti, ilerlemeyi ve herhangi bir belâya [İmtihan mevzuu tecrübe, başa gelecekler anlamında (çn.)] karşı duracak kuvveti temin etmek; ya da her geçen gün daha da fazla gerilerde kalıp, sonunda zengin yabancılara bir bağımlılık durumuna düşmek. Mevcut tarihsel durum, birlik mevzuuna yeni bir boyut kazandırmaktadır. Birlik, artık idealistler ve vizyon sahiplerinin indindeki hoş bir fikirden ibaret değildir; birlik, bu günün dünyasında elzem haline gelmiştir; bir zaruret, hayatiyeti sürdürmenin kanunu ve kendine saygının bir şartı haline gelmiştir. Hangi sebep ve saikle olursa olsun, mevcut tefrikacılığı destekleyenler, fiilen düşman tarafındadırlar.”

Evet, “Müslüman kitlelerin yüksek Panislâmist içgüdüleri bu kaçınılmaz tarihî ahvâl [birlik olma zarureti] ile örtüşmektedir. Burada da kendi milliyetçilik duyguları yüzünden hiçbir şey görmeyenler, ilericilerdir.” Realistler veya eğitilmiş önderler; yani sadece gördüğü gerçeğe inananlardan istihza ile bahsediliyor.

Evet arkadaşlar, bunları şunun için anlatıyoruz: İçinizde hukukçu olmayanlar da var; ama hukuk, hepimizin hayatıdır, kendinizi hiçbir zeminde hukuktan uzak tutamazsınız. Nereye kaçarsanız kaçın hukuk, sizi yakalar; nitekim yakalıyor da. Niye? Hukuk dediğimiz şey, düzenin ta kendisi de ondan. Düzen dediğimiz şey, yukarıdan huniyle veya kovayla boşaltılmıyor; böyle yapıldığında (işte resepsiyon diye ifade ettiğimiz hususlar; o bir hukuk kavramıdır), buhran doğuruyor. Bakın Türkiye’de, o resepsiyonla gelen temel kanunlar Türkiye’de insanlara huzur vermedi, vermesi de mümkün görünmüyor; bu, önemli bir vakıa. O halde, her şeyin başı ve dizaynı hukuktan geçiyor. Ancak hukuktan geçiyorsa, bu hukuk mantalitesinden geçiyor. Hukuk anlayışının içerisinde bir takım kavramlar var (adalet, eşitlik gibi, haklar gibi). Bütün bunlar bizim hukukla çok yakın olmasak bile, insan olmamız hasebiyle mutlaka içinde olduğumuz/olmamız gereken ve içimizde olması gereken kavramlar ve olgular.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

NETİCE

İSLÂMÎ İHYA VE YENİ MÜSLÜMAN KUŞAK UMUT İLHAM EDİYOR

Evet, NETİCE’de İslâmî ihya (tecdid, yenilenme) ve yeni Müslüman kuşak umut ilham ediyor ve “Bütün bunlara rağmen, biz umutluyuz” diyor:

“Bunlar, Müslüman halkların genel bir transformasyonu –ahlâkî, kültürel ve siyasî– olarak, insanların zihnini giderek daha çok meşgul eden İslâmî ihyânın temel fikirleri ve ciddî açmazlarından bazılarıdır. Bütün mağlubiyet ve hüsrânın ortasında İslâmî ihyâ, umut ilham edecek bir ad ve dünyanın geniş bir bölgesi için çıkış yoludur. İslâm’a mensubiyetleri kendileri için sırf bir tesadüf olmayıp daha ziyade bir program ve vecibe olan hiçbir Müslüman bu vizyonu [geleceğe yönelik tasavvuru] reddedemez, ama birçoğu tereddütleri bakımından şunu sorgulayacaktır: Bu vizyonun tahakkukunu sağlayacak âmiller nerededir?”

Bu kaçınılmaz soruya mukabele olarak, bu yıllarda rüştüne erecek yeni Müslüman kuşağı gösteririz. Müslüman doğmuş, mağlubiyet ve zelillik içinde yetişmiş, yeni bir İslâmî vatanseverlikte birleşmiş, eski nam üzere ve yabancı yardımla yaşamayı reddedecek, doğruluk, hayat ve şeref anlamına gelen gayeler etrafında toplanacak yüz milyon delikanlı ve kızdan oluşan nesil...”

Buradaki yüz milyondan kasıt, sadece Boşnaklar değil; tüm dünya Müslümanları... *İslâmî Beyanname*’nin başında da “Bu beyanname, Müslümanların İslâmlaşması içindir” demiyor muydu?

YAŞANANLARDAN KAHIR YERİNE DERS ALMAK GEREKİR

Evet, burada çok enteresan bir şey söylüyor: “Peki, niye bu zamana kadar bu olmadı?” Cevaben de; “Böyle olacaktı zaten; çünkü aksini oluşturacak bir irademiz yoktu, bir çalışmamız yoktu ki, neyi bekliyorduk” diyor: “Ama bu, bir kader mi ve böyle mi devam edecek? Hayır, böyle devam etmeyecek!” Bu tecrübeyi yaşamak lazımdı ve yeni kuşak bu tecrübeyi (yaşandığını gördüğü için) yaşamamak üzere bizden alıyor demek istiyor: “Tüm bunlar, bizim kendimize gelme demine kavuşmamız için; bu yaşananların hepsinin amaçsız başboş aranmaktan başka bir anlamı olmadığını ve İslâm dünyası için tek bir çıkış yolu olduğunu, yani tek yolun İslâm ve Müslümanlar anlamına gelen kendi maddî ve manevî kaynaklarına dönme yolu olduğunu açıkça gören, doğacak bir nesil için zaruri idi.” Şimdi bunlar çok genel ifadeler; siz, kendi hayatınızdaki alan çalışmalarına indirgeyebilirsiniz bu ifadeleri. Bakın geriye doğru; cumhuriyet tarihi boyunca bizim alanımızda bir ekol çıkmış mı, hukuk alanında? Hayır! Peki, bu bir kader mi? Hayır! Yani biz burada ne yapmaya çalışıyoruz? Bütün bu soruları arka kaya getirdiğinizde; evet, bu güne kadar bu toplumsal ataleti, hukuk alanındaki bu başarısızlığı veya bu zelliliği yaşamak durumundayız, buna bizim engel olmamız mümkün değildi, ama bundan sonra bizim buna engel olmamız mümkün. Toplumda her türlü düzenleme hukuk üzerinden yapılmaktadır; onun için hukukçuların alanı çok önemli, çok zevkli ve hukukçulara çok da sorumluk yüklüyor.

KUR’AN VE UMUMİ İSLÂM CEMAATİNE (ÜMMETE) AİDİYET DUYGUSU

Evet, “Bütün bunu yapacak insanlarda en önemli özellik Kur’an ve Umum İslâm Cemaatine aidiyet duygusu” diyerek iki şey öngörüyor:

1. **Kur’an’a olan bağlılık:** “Kur’an’a sadakat, onu tatbik kararlılığı istikâmetinde inkişaf etmeli.”
2. **Umum İslâm cemaatine aidiyet duygusu:** “Coşkulu İslâm cemaati organize, şuurlu bir birliğe ve halk hümanizmi de, ilerdeki yasaların ve müesseselerin ahlâkî ve sosyal vasfı olacak net fikirlere dönüşmelidir.”

“Neden Buradayız”ın cevabını ararken “Biz nereye aitiz?” Eğer bu tanımlamayı sıhhatli bir şekilde yaparsak, o sorumluluk beraberinde geliyor; ama bu tanımlamayı yapmazsak, bunun karşılığı “eyyamcılık” oluyor

“Milyonlarca sıradan insanın (ümmetin) temel duyguları halindeki bu iki sadakat, hareketsiz duran bir enerji potansiyeli [kuvve] ihtiva eder ve bugünkü Müslüman dünyanın her yanında tek ve aynı olan bir şeyi temsil eder. Bu iki sadakat nedeniyle Müslüman dünya bu gün dahi uluslararası boyutta duygusal bir topluluktur.

Belki de dünyada çokuluslu yegâne duygusal (ve fakat organize olmayan) topluluk...”

Evet, buradaki duygusallık bildik anlamda bir duygusallık değil. Bu, yukarıda yaşanan Kur’an’a bağlı ve onun İslâm cemaatine; yani ümmete aidiyet duygusu anlamında bir duygusallık. Yani afaki bir şeyden veya bir ütopya anlamında duygusallıktan bahsetmiyor. Ama henüz organize de olmamış bir duygusallık bu bahsedilen. Zaten *İslâmi Beyanname*, bu organizasyonun gerekliliğine dikkat çeken bir manifesto.

HAYATİ KAVRAMLAR VE DAHA İNSANİ DÜNYA VAADİ

Evet, “Bu duyguların mütemmim bir cüzü ve İslâmî ahlâkın öteden beri mevcut etkisinin neticesi olarak, bu dünyanın her yerinde, halk irfanı görünümünde beşerî eşitlik, sosyal adalet, müsamaha ve bütün canlılara karşı merhamet gibi hayâtî kavramlarla karşılaşırız.” Yine bu, üç boyutlu (insanın insanla – insanın tabiatla– insanın Allah ile) insan ilişkisinden yola çıkan bir anlayış: “Bu hakikatler kendi başlarına daha iyi ve daha insanî bir dünya anlamına gelmez, ama böyle bir dünya vaadi anlamına gelir.” Bu vaad çok önemli; bir kere bu vaadi üstlendikten sonra, o sorumluluklar geliyor: “Bu duygular, Müslüman dünyanın canlı olduğuna işaret eder; zira muhabbet ve dayanışma duygusunun olduğu yerde, izmihlâl değil hayat vardır.” Tabi bunun yolunu gösteriyor sonra da; ‘örgütlü mücadele’ ve onun ayrılmaz bir parçası olarak da ‘davet’i önemsiyor burada.

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÖREVLERİMİZ (YOL HARİTASI)

- Pasif Güçleri Aktif Güçlere Dönüştürmek
- Örgütlü Mücadele
- Davet ve Tefekkür

Ne yapacak bu hareket? “Bu hareket inşâ edilmiş olanları bir araya toplayacak, inşâ edilmiş olanları yükseltecek; insanları yüceltecek ve onlara davette bulunacak; amaçları belirleyip onlara ulaşmak için bir yol bulacaktır.” Ki, bu *İslâmi Beyanname* bir yol haritasıdır: Bu hareket her yere hayat, tefekkür ve aksiyon getirecektir. Uzun ve derin bir uykudan uyanan bir dünyanın vicdanı ve iradesi haline gelecektir.” Burada İslâmi harekete tempo veren bir şey var...

“Bu mesajı yeryüzündeki tüm Müslümanlara arz etmekle açıkça şunu ifade etmek isteriz: Bir arz-ı mev’ûd yoktur, mucize sahipleri veya mehdîler yoktur. Sadece çalışma, mücadele ve fedakârlık yolu vardır. İmtihan dönemlerinde zihnimizde iki hususu her dâim tutalım: Allah’ın berekâtı ve halkımızın rızası [kabul ve muvafakatı] arkamızdadır.” Mehdi anlayışı, malesef Müslüman dünyasında da çok yaygın bir dini anlayış haline geldi. Bu düşünce bize Hıristiyanlıktan geçti; yoksa İslâm’ın özünde böyle bir anlayış yok.

“Bereket” kavramına gelince, bakın İslâmi kavramlar çok önemli; ama bu İslâmi kavramların bizde çağrıştırdığı anlamlar ise, çok daha önemli. Bir yığın İslâmi kavram var; ama şu “bereket” kavramının bizde çağrıştırdığı anlam, gittikçe zayıflıyor. Allah’ın bereketi dediğimiz şey, bizim cebimizdeki paranın sayısının artması değil, cebimizin kabarıklığı falan değil (bu çok maddi bir şey); Allah’ın bereketi dediğimiz şey, Allah’ın bize yardımınıdır. Nasıl yardımı? Asrı Saadette örneği var; “Size beş bin görünmez meleklerle yardım ettik” diyor, Allah’ın bereketi bu. Bosna üzerinde ben bunu çok net müşahade ettiğimi düşünüyorum. Allah, insanların ni-

yetlerine ve amellerine bakar; bunu hepimiz biliyorsunuz. Siz çok halis niyetlerle ve uğrunda mücadele etmek düşüncesi ve niyetiyle bir formül bulduğunuzda veya bir düşünceyi formüle ettiğinizde veya bunu teklif ettiğinizde, uygulamaya geçirmeye çalıştığınızda; sırf bu düşünce ve niyetiniz için veya o gayretiniz için Allah'ın bereketi arkanızda olur, o nimetin nereden geleceğini siz bilemezsiniz. Yani demem o ki, sırf sağlam bir inanç ve iyi bir gelecek tasavvuruyla ayağı yere basan, tarihi gerçekliğe dayanan bir gelecek tasavvuruyla ürettiğiniz her şeyin karşılığında, Allah size bereketini verecektir.

BİR NETİCE-İ KELAM DA BİZDEN

Niye Aliya'yı Anlatıyoruz?

Aliya'yı ben okuduktan sonra, anlatmayı bir türlü bitiremiyorum. Öncelikle kendi kafamda bitmiyor; yani kafada bitmeyince, dilde de bitmiyor. Aliya ve arkadaşları bize çok farklı şeyler söylüyor, şu anlattıklarımızın ötesinde şeyler de söylüyor; biz onların hepsini burada ifade edemiyoruz. Oturur, *İslâmi Beyanname* üzerine ciltlerle şerh yazabilirsiniz; çünkü bu insanlar Kur'an ve Sünnet anlayışlarını özetlemişler, bu çok önemli. Aliya ve arkadaşlarının yazdıkları içine girdiğinizde/onları incelediğinizde, İslâm derken, "Hukuk" dediğini görüyorsunuz; İslâm derken, "Teslimiyet" dediğini görüyorsunuz; İslâm derken, "Adalet" dediğini görüyorsunuz. İslâm derken, "Meşruiyet" dediğini görüyorsunuz. Burada kullanılan bütün kavramları İslâm içersinde değerlendiren bir anlayışı var. Ve onlar hem bir alan çalışması yapmışlar, hem de genel bir mücadele vermişler.

Nedir, Alan Çalışması?

Aliya, bir hukukçu; Hukuk Fakültesini bitiriyor, daha sonra da Ziraat Fakültesine giriyor ve onu da bitiriyor. Bürosu var ve danışmanlık yapıyor; bu arada yaptığı en önemli iş, Bosna'daki genç insanları tanımak. Genç öğrencileri bürosunda ağırlıyor ve onlarla konuşuyor; onları yönlendiriyor, yetiştiriyor ve örgütlüyor. Ve savaş gelip çattığında da, Aliya'nın çevresinde çok önemli bir birikim var; ama Aliya bu işi, 16-17 yaşlarından itibaren yapıyor.

Birinci alan çalışmasına, insanları tanıma ve örgütlemeye başlıyor; sonraki aşamayı hukuk alanında yapıyor ve o gençlere hukuk anlatıyor. Onlara, bir pozitif hukuk olmadığını; hukukun, aslında İslâm olduğunu anlatıyor ve yıllar sonra da bunu kitaba döküyor/dönüştürüyor. *Doğu ve Batı Arasında İslâm* adıyla. Bizim, kafamızda tahayyül etmeye çalıştığımız ve Hicri 2. asırdan bu tarafa bizim kodlarımızı belirleyen İslâm Hukukunu anlatıyor; uğraş alanı bu, gerektiği anda da siyasete atılıyor ve siyaset-Kur'an çalışması yapıyor. Siyaseti, gerçekten bir alan çalışması gibi yapıyor ve bir ekip çalışması olarak yapıyor; tek başına ortaya çıkıp da "Ben geldim arkadaşlar, beni destekleyin" demiyor. Ekip olarak çalışıyorlar, ekip olarak yar-

gılanıyorlar, ekip olarak hapisanede yatıyorlar, ekip olarak çıkıyorlar ve ekip olarak mücadele ediyorlar. Sonuna kadar da ekip, birbirinden ayrılmıyor.

Şimdi, bizim buradan çıkardığımız sonuç; eğer, kendi uğraş alanımızı, alan çalışmamızı bu ciddiyetle ve bu anlayışla yaparsak, biz geleceğe çok önemli bir “gelecek tasavvuru” bağışlamış oluruz. Bizler, Aliya ve arkadaşlarının çalışmasını, mücadelesini örnek alarak bir şeyler yapmaya çalışıyorsak; birileri de bizim burada yaptığımız çalışmaların üzerine basarak, bunu ilerletecektir. Birileri de görmeyebilir; zaten siyasi mücadeleler veya sistem mücadelesi böyle insan hayatıyla sınırlı bir şey de değildir, yüz senelerle ifade ediliyor. Medeniyet dediğimiz şey de bu!

Demem o ki; biz, hukukçu olarak diğer bütün alanlardan daha fazla sorumluluk taşıyoruz, bütün alanlardan daha fazla... Niye? Çünkü İslâm, hukuk demektir. Eğer özümüzde, düşüncemizde, tasavvurumuzda İslâmi bir hayat; ama tek başına değil –ki tek başına yaşanmaz – çevremizle, çocuklarımızla, dostlarımızla ve tüm İslâm coğrafyasındaki insanlarla İslâmi hayatı yaşamak istiyorsak, bu İslâmi hayatın hukukunu dokumak zorundayız. Öyle bir İslâmi hukuk düzeni olmadan, İslâmi hayatın da olmayacağına inanıyoruz; o zaman İslâmi bir hukuk düzeni, ancak Müslüman hukukçu bilincine sahip insanlarda olabilir. O bilince sahip olmadan, İslâmi hukuk üretemezsiniz; zaten Aliya da “Şöyle, şöyle yaşayıp da, İslâm olunamaz” diyor.

Müslüman hukukçu bilinci; bütün bu birikimi sahiplenen ve bu birikimi geliştiren, üzerine bir şeyler koyandır. Şu an, en azından Türkiye’deki en büyük ihtiyaç, “Bir Hukuk Ekolü” ihtiyacıdır. Ben iddia ediyorum, Türkiye Cumhuriyeti böyle bir hukuk ekolü oluşturmadan bir hukuk düzenine geçemez, bir anayasa yapamaz, bir medeni hukuk üretemez. Bunu yapabilmesi için; önce, bu metinde (*İslâmi Beyanname*) yazan esasları kabullenmesi lazım. Ve şimdi, bütün Türkiye’de bir kardeşlik (Türk-Kürt) tesis etmeye çalışıyorsunuz; peki, bunu nasıl/neyle düzenleyeceksiniz? Anayasayla mı; yoksa hangi kafayla? Edemezsiniz; çünkü bu, bir ekol işi ve bir ekolün oluşması da yıllar alıyor. Bu sebeple hukukçuların sorumluluğu da çok büyük. Bu sunum, bütün çalışmalarınızın bu istikamette olması gerektiğine ilişkin bir sunumdu; öyle diyelim özet olarak.

Hepinize teşekkür ediyorum.